

Б. САФАНОВ

**БЕРГУЛУЙ
ЗИНДЕГУНИ**

БЕНЬЯМИН САФАНОВ

БЕРГУЛУЙ ЗИНДЕГУНИ

*Стихийго, мэгИнигьго ве тержуме
сохде произведенигьгой поэзия*

Дагестанское книжное издательство
Махачкала 1994 г.

ББК 84 Тат.

Сафанов Беньямин

С 21 Бергулуй зиндегуни.— Махачкала:

Даг. кн. изд-во, 1994.—176 с.

Факел жизни: Стихи.

Э и сборник «Бергулуй зиндегуни» дешенде оморет стихигьо ве мэгИнигьой эн автор энү — шогьир тати Беньямин Сафанов.

Бинелуье темай стихигьой энү гьисди э товун дусди, шолуми э гIэрей омбаремиллетлуье республика ве вилеет иму, суьгьди э ки Ватан: «Васал шолуми», «Дусди», «Гьувот Ватанме», «Овгьотгьой эн биёвгьо», «Ригагьой Масков», э товун муьгьбет, хосдеи, боворени — «Бигьил гуьл дуь муьгьбет», «Ниет дуьл», «Кук ве духдер» ве диеш.

Эри омбаре стихигьой Беньямин Сафанов хосиетлуьни темай эн жофо, тэгIриф дорен, вегирлуь сохден жофоре, жофокеше одомире, коми миллетиш у небисдоге: «Эри жэгIгир», «МэгИни мошинист», «Азаде жофо», «Богъ» ве диеш.

Шогьир дивунлуь сохде миллетперезире, суевире, э ватан хуьшде хогьин ведироморегоргьоре, э гIэрей миллетгьо нэхогьи, дуьшмени венгесденуьтгьоре.

Э и сборник дешенде омори гьемчун автор энү тержуьме сохде стихигьой эн ченд шогьиргьой Догьисту ве эн урусире. Угьо суьфдеи гиле эдее дефус зере оморенуьт. Гуьнжунди сборнике духдер энү Ася Изгияева.

ББК 84 Тат

С 4702570200—45
М 123—94 78—94

© Сафанов Б., 1994 г.

ISBN 5—297|00829|8

СТИХИГЪО

ДУСДИ

Э садсалигьой эн девргьо
Руьмуьз дусдиш ве ди небу,
Э гьер жиге одомигьо
Эри еки дуьшменгьо бу.
Гьисдигеш инсон яратмей кор,
Жофо уре нисохд дуьлшор,
Софой жофо бугеш девлет,
Дуьшменире эй эл мизенд,
Хьэрекети эй гюшири
Омбаргьоре бедбэхд сохди,
Эхир ишу ник небири,
Дуь гез жомо энжэгъ берди.
Шогьгьо ве дин хьэловоки
Эн милетгьо гьер вэхд бирет,
Э гIэрешу, чуьн хьэшочи,
Хунризи ве бе ди кошдет.
Гьеммишегьо кукгьой жофо
Эй хилоси гьовхо бердет,
Оммо ебош у гьовхогьо
Бесгьунире неовурдет.
Энжэгъ угьо кошдет тумгьо—
Тумгьой дусди эри элгьо,
Песде шивгьо дорет угьо,
Дусди бири гIэлем гьовхо.

Изму гIэлем эн бирори
Эдей гешде э согъ хори,
Муьхъкем сохде деш дусдире,
Эй нисд сохде нэхогъире.

БОГЪ

Э гъэд богъ дарафде
Дируым дерьёгъ гуьлгьоре
И кор бу э васали.
Богъ деш рачи поизи,
Рачи энугь вегирде
Э есири инсоне.
Кеф одоми ве сесиш
Э инжиге гьисд дегиш.
Э гъэд эн богъ фирегьу
Гьер одомиш мигешдуь.
Э у доргьо ченд жире
Гирдет эйшу бинере
Раггьой ишу муьхькеми,
Чуьнки гьулгьой инсони
Дорет гьувот угьоре
Рач эй сохде хорире.
Гуфдиреки гоф «богъэ»,
«Богъдор» фурмуш ние бу,
Тигъэт вихде шитиле
Э инжиге кошди у.
Эз дур гъэнов кешири,
Э богъ гьове овурди,
Э дес гъэйчи вегирди
Мушареш гьич ненори,
Согъэ поиз гье гешди,

Гьер доре тимор сохди,
Луьгегьоре винири,
Зиёдире у бурри.
Гьечуь доргьо бин гирдет,
Шохлуь, луьгелуь бирет.
Хориш кумеки сохде
Буле бегьер эй доре.
Офто дире инсоне,
Чуьтам жофо кешире,
Ригазгьоре фуьрсоре,
Эз элов герми хуьшде
Бегьергьоре бэхш доре
Богъдор, чуьшме ве хори —
Беге нисдуьт дусд еки?
Э дуьл богъдор метлеб де:
Вараюну хорире.
Нике метлебе дире,
Офдо кумек ю бире.
Белки эзун доргьо
Варафденуьт зеверо
Куьнд эй бире эз чуьшме,
Согъбошире гуьфдире
Угьо фурмуш нис сохде
Жофогьой эн богъдоре
Бегьергьоре сохде дуьлуь,
Бигьил богъдор вечинуь.

ХОСДЕНУЪМ

Ме хосденуъм инсоне,
Не терсуьгьо эз торики...
Кейки гІэил бируъм гьеле,
Меш сегьимуьсдуъм эз зулмети.
Мимундуъмге дир э куче,
Кей торики куьнд биренбу,
Мигуиге гьер кулеле
Эйме хьйэву оморенбу.
Гуйге унжо пэхьни бирет
Лап вэхьшие хьэйвонетгьо,
Чумгьошуре тижлуь сохдет,
Мифубердуьт мере угьо.
Хосденуъм ме у инсоне,
Не терсуьгьо эз торики,
Коми нисе сегьмуьсдеге
Эз торлуье мэгІлуьмсуьзи,
Ки мердьети бирмундени,
Товуш доре жилгъэй юре,
Гуйге лампе э дес дери,
Пушо рафде, чуьн миноре,
Не терсире у эз шефдгьо,
Векендени лигьобгьоре,
Небошутгу пэхьни угьо,
Очмиш сохде шефдишуре,
Оммо изму лап зулмотиш

Мере нисе терсундени,
Биренгъиней нимешевиш,
Пойгъо эрклуб гердундени.
Варасирем чуьнки эхи,
Ки митерсуб эз зулмоти,
Уре нисди боворсохи
Э гъувотгъой хъохмолуьи
Ве э гъувот эн офдои,
Гъисдигъо лампей эн гъуьломи.

РИГАЗ ЭЗ ДУЪЛ

Эдем дире, тегьенг, туьре,
Вараисдей тегьер хунче,
Омбар сохде туь шорире,
Гуйге дуьруьсд гьисд эз хуьшде.
Туь жижлуьни ве лигелуь.
Ченд хушегьой кегьребон
Эз луьгегьо бирет дуллу.
Эдет доре рач тов-тови.
Эдем дире гьер гуьлеле
Тегьер гIэсел шип-ширини,
Хьэл мибошу э гьэд лэгIэ
Эз додлуьгьош мезелуьни.
Оммо негьогь, дуьруьсд бире,
Келегеди туь сохдени,
Хору туьре гIов ю доре
Те суьрой гьенжундени.
Чуьшме элов герми доре,
Шиниринире венгесдени.
Дануьсде бош вероморей,
Э гьувот дес инсоневоз,
МэгIрифетлуьш туьки бирей
Э эшгь жофой энуревоз.
Десгьой эн инсон гьисд гIуьзетлуь,
Деш гIуьзетлуь нике кор ю,
Гьэдерсуьз у гьисд гьиметлуь,

Софолуьни жофой эну.
Оммо меш гъолинд нисдуьм,
Чуьтам богъдор гъолинд нисди,
Келегеди нис сохденуьм
Жиргъоймеш лап гъувотлуьни,
Чуьтам эн туь хушегъои,
МэгІнигъои бегъергъойме,
Чуьн эй дуьлме бугъолуьни,
Вегирденуьм эз элгъо ме
Песде бесде э бенд мэгІни
Ве э угъо ме дешенде
Эз гъэд дуьлме ригаз герми,
Э инсонгъо вогордунде.

ГЪИСМЕТ ГЪИСДГЕ

Беневшегъо гуъл дори,
Вараюсди чуьн холи,
Угъо нишон муьгъбети
Эри дуьлгъой жовони.
Энжэгъ гъисмет эн муьгъбети
Гъисд эриме бэхд гъуьмуьри,
Эже муьгъбет гужлуьни,
У кифлет лап муьхъкеми.
Эшгъэ гъимет недугъо
Нибу гъич вэхд мозоллуь,
Муьгъбете пой зенугъо,
Нике рузе нивинуь,
Салгъо эдет зурн гешде
Эз гъуьмуьргъой иму рафде,
Эшгъэ мекуьш, жон духдер,
Сох туь мере бэхдевер.
Земоне гъич нивогошду,
Эшгъ эн муьгъбет тор нибу,
Бисдориге туь гъисметме,
Моч мисохум эз синей туь,
Эгер мере гъишдиге,
Михурум ме эз мейвойтуь,
Эгер гъисмет гъисдиге.

Э ЁР ГИРИТ ГЪЕММИШЕ

Тэхсирсуыз бирит, оморит э женг,
Э гъэсоб фуърсо ишмуре «Пеленг».
Метлеб уре вегируь э дес
ГІуьломе, хэлгъэ бесдуь э гъэфес.
Эри нисд сохде эз руй эн хори
Нум азадире мэхъшово дери,
Э дуьл ю сер гирд у келе женге,
Э гІэрей хэлгъгьо венгесде мерге.
Жофокеше немцгьо гъич рази небу,
Эри хэйр кесгьо карасди бошу.
Гусбенде хуно, э гъэсоб бурав,
Эри норе жуне э гІэтош дарав.
Оморит ишму незере огол,
Мисохдит шори, мизерит гъовол,
Эй бире гІошир мисохдит фикир,
Мисохдит талаш, нисохдит гъич дир.
Эз нум эн «фриц» гІэилгьош терси,
Эри хэлгъ рузгьо бисдоруьт ёси.
Бисдорит чуьн гуьрг эй келе—чуькле,
Эришму гъеме мигешдуьт чоле.
Нум ишму эй хэлгъ чуьн вэхъши бисдо,
Дуьлхоши ишму неофдит инжо.
Хориму эришму чуьнки ёди,
Нивинуь ники сохдегор беда.
Гуфдире: «Иван», мисохидит руьхшенд,
Имуре хъисоб сохде чуьн гусбенд,

Тоб недо дуьлгьо зулмети эз кес,
Хуте нисдуьт доре эз гъэфесгьо сес.
Вегирдим э дес гІэтоб гъирмож,
Небисдо хомуш, недорим иллож.
Ишмуре тейте несохдим селт пиш,
Эз Ватан иму, не нуьшдим шевиш.
Эриму кумек бисдоруьт элгьо
Ве гьемчуьн гьеме жофокеше немцгьо,
Э Ватан ишму, ишмуре сатмо
Венгесдим, бугу дуьшмере тубо.
Эз гІэрей ишму омбаре немцгьо,
Дануьсдет бегьем чуьниге довгІо.
Гьисдитге ишму эриму хьэрмэхь,
Чарунит руе э тараф мизрэхь.
Ярагьо эз ёр небире фурмуш,
Костилгьо эз сес небире хомуш,
Девлетлуй диеш воисдени бошут,
Э довгІо хэлгъэ омбарте куьшуьт.
Эрэгъгьо хьозур сохденуьт угьо,
Гьелбетте ижире небири тубо.
Гуш венит, немцгьо, хэбердор бошит,
Э кукгьо ишму дузире гуит.
Ферзендгьой иму дургуни шинире,
Некуьшуьт негьогъ дуьшменгьо бире,
Екире угьо герексуьз э женг,
Фурмунде неёвт э гофгьой «Пеленг»,
Биёвгу э ёр энугьо гьер вэхд,
Эри кес рафде тэхсирсуьз э бэхд,
Сохдетгьо тигьи бебегьо хуне,
Екире куьшде норетгьо жуне.

АЗАДЕ ЖОФО

Гъувот хори ве эн чуйшме —
Гъисд нофугъой зиндегуни.
Угъо доре эшгъ инсоне
Эри жофой эн гьер рузи.

Эз хиш, кутон десгъой ранжбер
Э зир жофой эн муърскеши
Мибисдоруът гъэбер-гъэбер,
Генеш дебу э тонголи.

Омо Васал, омо шори,
Нике васал зиндегуни.
Ранжбер бисдо сэхьиб хори,
Эз жофой ю софо вини.

Э гъэд талей нике хори
Десде-десде тракторгъо
Эри буле зиндегуни
Кеширенуът жофо угъо.

Дие э дес неве гъэбер,
Гилмдан бири изму ранжбер,
Э трактор тегьер рэхьбер
Эдей гешде э сер гъугъэр.

Жофой энугьисд нофугъо
Эри гӀуьмуьр одомигъо,
Эри ники ве шолуми
Согъэ гӀуьмуьр инсоньети.

ОВГЪОТГЪОЙ ЭН БИЕВГЪО

Биё гъери дусде хьовир
Варайм э гъугъ Тарки-Тау,
Чуь хуш гъисди унжо эвир,
Гъер тарафе виним иму.
Жерге-жерге тозеигъо,
Вараюсдет рач кучегъо
Эз гІэзизе шегъер иму,
Тозе жире геймиши у.
Чендуьт жергей эн хунегъо,
Шуморде э туь гъич нидани,
Клуб, фабрик ве заводгъо,
Гъемме куьнжгъо оводуни.
Угъо гъисдуьт софой жофой
Эн жоборде кукгъой догъи
Ве куьллуйе овгъотгъой
Диеш дуьшлор зигъисдеи.
Вокурденуьт, гъовхо берде
Эй биёвгъо зиндегуни,
Бу гуфдире овлодгъоре
Гъеммишелуйг омонети,
Деш мозоллуй эри бире,
Деш хушхьоллуй эй зигъисде.

Э СЕР РЭХЬ ИМИДИ

Э е лой рэхь жерге-жерге богъгьои,
Э у лойге зимигьой эн гендуьми,
Мошин юре тозе тэхуьл пур сохде,
Непоисде пушо эдей у берде.
Кук эн догьи э жофой ю муьхшуьли,
Метлеб ю гьисд юкгьо омбар бердени,
Угь зеренуьт ресоргьой эн пулати,
Генеш мошин пушо рафде жуьргІэти.
Вомунденгеш нис вегирде хэвлети,
Дануьсдени изму нисди муьгьлети,
Э мошин ю вегьо юк эн Ватани
У гьисд софой жофогьой десгьой ранжбер
Омо раси мошин э богъ гьэйси,
Э ранг суьрхи, гьэйсигьо рач расири,
Эз гурунди луйгегьой дор дуллини,
Э зир эн дор духдер догьи гешдени,
ТэгІди-тэгІди гьэйсигьоре чирени.
Ведини, ки эз жофой ю эшгьлуьни,
Е дэгьдэгьэ шофёр э у дениши,
Эженге и духдере у дири.
Гирошдеки эз ён эн богъ бэгІли,
И духдере унжиге у винири.
Герме руз бу уре тешне биребу,
Э унжиге мошин юре поюнд у.
Хосд эз духдер е пейле гІов гьисдиге,

Духдер овурд пура бедрей бэгIлире:
—Жовоне кук, бэгIлигъо туыршмезеи,
Хурит, хуьрд бу э дуьл ишму тешнеи,—
Э гIэйбе-гIэйб духдер гуфди гофгъоре,
Э улойге чарунд сифет хуьшдере.
Е ченд бэгIли э кеф дес ю вегирде,
У духдере лап тигъэтлуь фегъм сохде.
Эз увэхди чигърет э ёр демунди,
Гьеммишеи э дуьл жиге у гирди.
Инжиге де дуьл эн догълуь тоб недо,
Мошин поисд, у эз духдер куьнд омо.
Бэхшлемиш сох, мере! духдер тешнеи,
Е пейле гIов эй гъенжире нисдими?—
Гуфдире кук, лап тигъэтлуь дениши,
—Эй тешнеи хубе дерму емуьши,
Хурит гъэйси, тешнеишму хуьрд мибу,
Гъэйсигъойму вероморет мезелуь.
Элов дуьле угъо серин сохденуьт,
Тозе гъувот одомире доренуьт.
Кук жугъоб до, диеш бире эшгълуь,
Виниренге и духдер гъисд лап эрклуь:
—Гъэйсигъошму гъисдуьтгеш лап мезелуь,
Тешнеиме эзугъо хуьрд нибошу,
Е пейле гIов дориге туь эз дес туь,
Дуьлме серин туьтем увэхд мибошу.
Духдер эз кор хуьшде тоймиш небире,
И гофгъоре эз кук догъи гуфдире:
—Екем зофру эзир эн догъ чешмеи
Гъенжит гIове, хуьрд мибошу тешнеи,
Эз дес ме гIов эй гъенжире воисдге,

Офит, кейки коргьой поиз варасдге.
Гуйге кукке ивэхд паргьо веромо,
Зенг зе мошин, зурн рафде пушово.
Метлеб дуьл ю изму гьисди имидлуь,
Эй кор сохде дуьл ю бири эшгълуь,
Э ён чешме мошине у поюнде,
Гловиш гьенжи, тешнеире хуьрд сохде,
Э сифет юш декирд пенжей эн гюве.
Беге гьисди гъэдер ижуьр шорире?
Миберуь у диеш омбар юкгьоре,
Хьозур сохде эри эн ёр бэхшгьоре.
Ки бириге э и дуьньёгь муьгьбетлуь,
У дануьсде чуьтам бире дуьл эшгълуь,
Кейки муьгьбет дуьле гьисди имиди.
Ини изму коргьой поиз варасди,
Имидики у духдере кук офди.

ЭРКЛУЫИ ЭЗ ГЪУШГЪОЙ ПУЛАТИ

Эйчуь гъечи ме фикирлуь биренуьм
Гьербой, кейки э самолёт нуьшденуьм.
Белки дуьлме лап дорихмиш бирени
Эз хориме эри жейле бирей,
Жейлеисуьз гуьмуьр инсон нис бире,
Жейлеигъош герек бире инсоне.
Лётчик нуьшди э ён руль жобордлуь,
Кор сохдени дананмедлуь, жуьргIэтлуь.
Ини, веберд э гъугъ асму имуре,
Эз пенжере дирим иму хорире.
Савзе мержгъо ве зимигъо ведини,
Зу рафдеи мэгIлуьмиш нис бирени.
Эз пенжере эдем дире чойгъоре,
Вишелугъгъо, богъгъо, шегьер, дигъгъоре,
Мигуиге согъэ хори Ватане,
Буле софой жофой хэлгъгъой энуре.
Екем дуьлме инжиге сохд бэхили,
Эйчуь лётчик небисдоруьм ме эхи?
Гье эзунум биренуьмгъо фикирлуь,
Воисдени омбар гешдуьм э асму.
Увэхд мибисдо гъуьнер эй винире
Деш омбарте гьеммей хори улкере,
Э гъил-гъили асмуй эну варафде,
Михундум мэгIнире гъич не вомунде.
Ини нуьшуьнд самолёте э хори,

Денишируым ме э лётчик эрклуи.
Вэхд омори эй гуфдире согъбоши,
Воисд гуюм е ченд гофгьо эз дуули:
—Мибисдоге мере гъувот ужире
Эй нисд сохде селт ерэгъгьой довгIоре,
Самолётгьо гьич вэхд ниберд бомбгьоре,
Энжэгъ миберд одомигьо, юкгьоре,
Комигьоки миовурдуът никире
Эй инсонгьо динже рузгьо, булире.
Самолёте бердегоргьо увэхди
Мибирмундуът деш омбарте желдлуи,
Угьо эхи эрклуьини эй Ватани,
Эзу эдем хунде эйшу ме мэгIни.

МИЧАРУЬСДУЬМ

Гуфдиренуьт куьрпи гьисди
Нишон дусди ве шолуми,
У жэгІм сохде дуь ловгьоре,
Дуь ловгьой эн нуькерере.
Чендгъэдериш гиошдуьтге
Одомигьо эз сер эну,
Гурунде юкгьош бердуьтге,
Гьегенедеш миветову,
Токи бошу жэгІмсохдегор
Одомигьой эн дуь хори,
Бигьил бошут угьо дуьлшор
Дуь эеки вохурдеки.
Эз и тараф нуькере
Э у тараф гиошдеки,
Екиш э ёр нис овурде
И куьрпире ки вокурди,
Ки сук сохди рэхь ишуре,
Нигую гьич согьбошире
Е одомиш не эз куьрпи,
Не эзуш, ки уре нори,
Гьегенедеш миверомоге
Эз гьуьнер ве гьувотме,
Мичаруьсдуьм ме э куьрпи,
Мипоисдуьм ме э минжи
Вилеетгьой согьэ хори,

Метовусдум гурундиреш,
Лап гурунди эн юкгьореш,
Токи дануьт одомигьо
Варасире дуь—екире,
Буравт экин еки угьо,
Эри еки гъуногъ бире,
Муьхькем дорут шолумире
Ве беруьтгу эз у куьрпи
Энжэгъ юкгьой эн никий.

ГЪУВОТ ВАТАН МЕ

Васая хушбуйлуье вэхд сали,
Э васал ухшеш Ватан мени.
Гъувот буьзуьрге Ватан иму
Бегьем очмиш бири эйму.

Буьруьтгьо эз иму пэхьни:
Гъувотгьо ве сургьой эн хори,
Гъувотгьой чойгьо ве дерьёгьго,
Гъувотгьой техника ве мошингьо.

Эриму угьо бирет очмиш,
Э жофойму бирет гъэриш,
Кумег гъулгьой инсон бирет,
Софой жофоре зиёд сохдет.

Волга ве Дон, чуьн дуь игидгьо,
Дес бирорире дорет угьо.
Э сер чойгьо ве дерьёгьго
Вокурдет келе рэхьгьо.

Дусди, бирори хэлгьгьой иму
Шолумихогье войгей иму,
Вокурдеи — оводунеи —
Гъисдуьт гъувот Ватан иму.

НОФУГЪОЙ БИЕВГЪО

Овурдени буле софо
Азад гьисдгъо эшгъ эн жофо,
Дусде жофой эн милетгъо—
Гьисд нофугъой эн биёвгъо.
Метлеб жофой эн бирори
Гьисди були, фирегъуни.
Бигьил инсон азад бошу,
Э коминжош зигьисдге у.
Бигьил нисд бу селт серхъэдгъо
Эз гIэрелугъ вилеетгъо,
Бигьил дусди ве бирори
Бошу гъонун зиндегуни.
Зиндегуни эн гьер милет,
Зиндегуни гьер вилеет.
У миёру буле бегьер,
Гужлуь мибу диеш гъуьнер.
Гьер жофокеш планете
Э мэгIдонгъой эн жофои
Э кор жэгIмет бэхше доре,
Борж миберуь эри були.
Гьер вэхд кову бошу асму
Э жигей келе хори,
Гьер тараф ю бире гуьллуь
Эй гуьмуьр бу мэгIэнолуь.
Воисдени деш гужлуь бу

Никихогъи вилеетгъо,
ГӀэлем дузи тик варавгу
Эй хуше бэхд эн овлодгъо.
Сес эн довгӀо селт нисд бире,
Хуну буьлдур мэгӀнигъоре,
Э жигей сес туп гуниле,
Сес дур мугъум эн чурьгуьрме.

ЭРИ ЗЕНГЬОЙ ДОГЪИ

Эй туь азаде зен догъи,
Эдее хунденуьм мэгІни,
Суьфдеи мегъ эн васали,
Хьэшдимуьн март мигІид туьни.

Э корхонегъо, колхозгъо,
Доре рекорд э кор жофо,
ГІуьзетлуьнит шоре дуьлгъо,
Бирор бирейт эри мердгъо.

Ишму бошит диеш желдте,
Дит рекордгъо деш зиьдте.
Эз буьзуьрге Ватан-деде,
Согъбоши эй гъобул сохде.

Тиж мисохум гъэлем мере,
Зенг зенуьгуь сес мэгІни ме.
Гъэриш бире э сес мотор,
Э ишму деш гъувот диров.

БИЕ ДУХДЕР ТУЪ НАЗ МЕСОХ

Тегьер чуьшме туь товуши,
Гуьле хуно безетмиши.
Мозоллуним э шоре девр,
Рузгьош эйму яравуьши.

Туь нисди дур, куьнди эз ме,
Хэберсуйзи туь эз дуьл ме.
Чигьрет туьре э пушой ме.
Шевиш-рузиш эдем дире

Биё духдер, туь наз месох,
Э муьгьбет ме туь бовор сох.
Э е войге бисдоримге,
Дусди иму мибу уьзуьёгь.

Биё сох туь мере бэхдлуй,
Мозол мере пой мезе туь.
Метлеб мере туь дуз варас,
Эшгь соймиши бире гужлуй.

ОФ ЖИГЕЙ ТУЪРЕ

Оф жигей туъре э гъэд эн десде,
Песо мунутгъо бирени хэсде.
Эз дуъли гуфдире шогъир:
Хубире веги, бедире сох вир.

Десдей эн хэлгъи чуън дерьёгъи,
Э у омборе эгъуългъо дери.
Гьер инсоне у жиге дорени,
Гъувотлуъ сохде, рэхъ бирмундени.

Небу бурай туъ э шефде рэхъгъо,
Менгенуъ туъре у э чолегъо.
Э десде гуъре рэхъ туъре бура,
У вэхд мивини шоре рузгъоре.

Бисдогеш э рэхъ туъ четинигъо,
Сере гъуз меги, бура пушово.
Э пушой дуъшме гюжиз туъ мебош,
Гъисдигеш туъре келе фикиргъош.

Дусдгъо гешдуъгъо, дусдгъо миофу,
Дуъшмере эй куъше кумеги мидуъ.
Жерге поисдей дусдгъоре дире,
Дорун дуъл дуъшме э лерз офдоре.

Дусдгьо нигьилуьт беде руз дире,
Эге рафдиге рэхь эн дузире.
Эз хосдеи дуьл эдем гуфдире,
Э гьэд эн десе оф жигей туьре.

Ю БИЕ СОХУ ДИВУН ХУЪШДЕРЕ

Кес гуфдире гофгьо кори мисоху,
Оммо хубе софоре гьич ниёру,
Тейте эгъуъл ю одоми неофу,
Ю эз эгъуъл хуъшде коре несоху.

Дусдгьо минуът гьелбет хубе рэхьгьоре,
Сох, хундегор, хубе гофгьой дусдгьоре,
Куът не сохде гьич эгъуъл хуъшдере,
Э фегьмевоз гьеммише сох гьер коре.

Инсон биё соху дивун хуъшдере,
Э дуъл хуъшде гуърде дузе судьере.
У одоми рафдени рэхь дузире,
Ки бурриге эри хуъшде дивуре.

Ки бисдоге эри хуъшде ю судье,
Уре ёгьин темизе дуъл дебире.
У мидануь гьоим дошде дусдире,
Уни нисдсох эз гьэрегьо шефдире.

У бирмунде э эл хуше нишоне,
Уьшуьгь мидуь рэхь азади инсоне,
Эз у мибу дусд хосдегор Ватане,
Уни хьэрмэхь э келе рэхь имуре.

ЕСИЭТ ДУЪГЪО — НИШОН БИЁ ДУЪ

НесигIэт дуюгъо—нишон биё дуй,
Гоф ве кор инсон жейле ниё бу.
Кор эн одоми софосуз бире,
Бисдоге жейле эз ю гуфдире.

Гофгъой одоми мирав' э буши,
Э у инсонгъо ён миденишуь.
Ниёвт э барас е вэхдиш коргъо,
Дур бисдоримге эз гуфдирей дузгъо.

Туй гуфдире гофе несохдиге,
Нишоне суьфде небурмундиге,
Эй туй миёри хьюьрметсуьзире,
Э гIэрей эн хэлгъ нехьисобире.

Бовор нисохут э туй де екиш,
Пиш мисохут эз жиге кориш.
Ихьдибори туй бурра оморё,
Невое мибоши туй эри гьемме.

РИГАЗГЬОЙ МАСКОВ

Чуьшме фуьрсоре герме ригазгьоре,
Герм сохденуьтгьо планетей хорире,
Масков деш гужлюь ригазгьо фуьрсоре,
Э гьемей г'уьлом доре товушире.

Эз иму чуьшме шев веди нис бире,
Э у лой хори доре товушире,
Ригазгьой Масков шев ве руз тов доре,
Эй рэхь азади доре уьшуьгьире.

Булутгьо гуьрде пушой чуьшмере,
Эй фуьрсоре э хори зуьг'ибере.
Пушой азаде ригазгьой Маскове,
Нидануь гуьрде не булут, не зуьг'ибе.

Э коминжо раси ригазгьой Масков,
Унжо зиндегуни мидуь тов.
Угьо венгесде э г'лэре дусдире,
Гьоим мидоруьт шолуми г'уьломе.

У ригазгьо гьисдуьт мозол инсонгьо,
Г'лэлем азади эн гьемме милетгьо,
Гьувот доренуьт жофой жофокеше,
Асант сохденуьт четине коргьоре.

Ригагъой Масков э менгиш расирет,
ГӀӀлем азадире унжош вебердет,
Угъо деш гужлуь ве параменд бире,
Э Марсиш меравт, имиди имуре.

ЕКЛУЪГИ

Э ГЪЕР жиге ве э гьер кор,
Гьемме э е дуъл бисдоге,
Бегьем бире метлеб эн кор
Ологъой еклубги дебисдоге.

У меселе эн хэлгъини,
Эри еки кумег бире,
Дусде кифлет ек биреки,
Вокурдени гъэлегъоре.

Сарф еклубги лап омбори,
Бесгъунини мэгІэною,
ЖуьргІэт энү вегирини,
Були софой эн жофою.

Гужлуб сохде жергеймуре,
Э эйлонмей эн дусди бире
ЖэгІм сохде эгъуългъоре,
Гъувот дим еклубгире.

Ойдунлубгъэ метлеб иму,
Лоигълуб томом бире.
Гъоим гердо еклубгиму,
Овурденигъо бесгъунире.

ИМУ ДУЪШМЕН АТОМ НИСДИМ

Иму дуъшмен атом нисдим,
Уре диеш гъувот мидим.
Чуьнки мейвой эн гилми у,
Бигьил диеш гужлуь бугу.

Энжэгъ воисдени имуре,
Келе гъувот эн атоме,
Э жофой хэлгъ гъэриш сохде,
Хэлгъ винуьгу эз у хэйре.

Атом хунризи неёру,
Эз у э эл гъэзоб небу,
Бигьил небу екиш сегъмлуь,
Э сэхде унг ве сес энугу.

Дуъшмени у гьич неёру,
Эрэгъ уьлуьми элгьо небу.
Неёру хэребеигьо,
Невачаруну у хунегьо.

Гужлуь гъувот энугу
Сарфлуь софоре дуь.
Биёру оводунеи,
Эри гьемме ойдунлугъи.

Иму дирейм эз у хэйре,
Гъэриш сохдейм гъувот юре
Э гъувот Ватан иму,
Жофоймуре сук сохди у.

Э дуьл иму метлеб дери
Уре сохде ерэгъ дусди
Ве бирори эн милетгьо,
Небирени де гъич довгю.

ИМУРЕ ВОИСДЕНИ

ГІэсуьлменде метлеб иму,
Эри гьемме нишон бугу.
Минкинлуье дилег иму,
Э милетгьо мэгІлуьм бугу.

ЖуьргІэт иму уьшуьгъини,
Фирегъуни ве гуьлшони,
Параменде ойдунлугъи
Ве говлеи эн элгъои.

Иму хосденим бэхдевери,
Эри гьемме форигъэти.
ГІуьлом динжи диреире,
Унг довгІо нисд биреире.

Имуре воисдени дусди
Ве шолуми эри элгъои.
Ниет иму азадини,
Бэхд ве мозол эн инсонггьо.

НЕНУИ-НЕНЕМ

Ненуй-ненем, ширин бала,
Рэхьэте хов сох туь бала.
Хунденуьм ме эй туь ненуй,
Зу шив доре веше туь буй.

Эй хундегор рэхь очугъи,
Азаде рэхь ю вихдени.
Келе бире дануьсменд бош,
Туь эз дуьли дедей гердош.

Бура туь э рэхь дузи,
Гъич метерс эз четини.
Эз дуьли дор туь Ватане,
Веги эз ю согъбошире.

Э тозе девр, тозе коргьо
Э сер суьмуьргъгьой пулати,
Э келе рэхьгьой эн асму
Эри гешде келе бош туь.

Ненуй-ненем, ширин балам,
Жоборд веро, бош туь аслан.
Хунденуьм ме эй туь ненуй,
Зу шив доре, веше туь буй.

МЕСЛЭХЬЭТ Э ГЪЭД БОГЪ.

Эдем гешде э гъэд богъ эн онгури,
Эз тегъенггъо жерге-жерге дуллини
Чуьн кегъробо зерд биретгъо хушегъо,
Угъо гъисдуьт буле софой эн жофо.

Эдем дире жовон гъисдгъо богъдоре,
Дуьшлор бире, дире бегъер бегъер онгуре,
Эз жофой ю дуьл эню лап эрклуйни,
Жофой эню буле софо дорени.

Гушдор, богъдор, гъэгълуье гоф шогъире,
Дануьсдени у гъозией ченд девре.
Измубири жофой богъдор гъуьзетлуь,
Унегуьре звер бири хуьурмет туь.

Бируьт девргъо, кейки зэхъмет гурунд бу,
Эз бур себэхъ те шохъонгум торики,
Гъич кемере у дуз нисе сохденбу,
Ужуьр жофо богъдор увэхд микешу.

Дор кошденбу, бегъер юре нивини,
Тегъенг микосд, шороб юре нигъенжи,
Сэхъиббогъгъо бируьт инжо хуькуьмлуь,
Бегъергъоре энжэгъ угъо диренбу.

Мигъенжируът шороб жофой богъдоре,
Эз гуж шороб сергъошу гиж биренге,
Гъэмчил э дес угъо э богъ оmore,
Эз богъдоргъо зерембируът гъэмчиле.

Эшгъ ве гъувот жофой десгъой богъдори,
Овурденбу эри богъдор могъбули,
Небу хъэвес эри жофо кешире,
Кор сохденбу небу уре чорейге.

Лугъэй эн нун те сурои небугеш,
Кор нисохдге, нис бирембу у лугъэш.
Муърс ве зэхъмет бируът гъимет эн жофо,
Э серкуши ёдгъо дебу богъдоргъо.

Э согъ Ватан элов гъовхо дегеси,
Бесгъунию овурд экин хилоси,
Оммо гъовхо гъэршуй девлет четин бу,
Ченд игидгъо норут жуне э мейду.

Эз муърс азад бире богъдоргъо,
Доруът хъэвес дуъл ишуре э жофо,
Эз бинеден дегиш бисдо эшгъ хори,
Бире кумек эн инсонгъо эй були.

Нум туь богъдор изму гъисди хъуърметлуь,
Жофогъой туь бирет бегъем гъиметлуь,
Э согъ гъуъллом шоробгъой туь гъуьзетлуь,
Азад бири эз зир эн муърс войгей туь.

Эшгъ эн дуъле, гъувот гъуле дорени,
Зиёд бошу гуфре девлет Ватани,
Тегъенгъоре, тимор сохде, дошдени,
Веровунде буле бегъер онгури.

Гушдор, богъдор, гъэгълуъе гоф шогъире,
Ди э жофо хъохмолуъе эгъуъле,
Сох диеш бул бегъергъой эн богъгъоре,
Эри куъллуъ сохде овгъот Ватане.

Овлодгъойму бигъил зигъуът э були,
Угъо гъисдуът биёвгъой эн Ватани,
Бигъил хъэвес софе жофой богъдори
Бошу кумек эри дусди, бирори.

ЛАП ЭЗ ДУЬЛИ

Эдем дире, тегьенг туьре,
Вараюсдей тегьер хунче,
Омбар сохде туь шорире,
Гуйге дуьруьсд гьисд эз хуьшде,
Туь жижлуьни ве луьгелуь,
Ченд хушегьой кегьробои
Эз луьгегьо бирет дуллу,
Эдет доре рач тов-тови.
Эдем дире гьер гуьлеле
Тегьер гIэсел шип-ширини
Хьэл мибошу э гьэд лэгIэ
Эз додлуьгьош мезелуьни.
Оммо негьогь дуьруьсд бире,
Келегеди туь сохдени,
Хори туьре гIов ю доре
Те суьрой гьенжундени,
Чуьшме элов герми доре,
Ширинире венгесдени.
Дануьсде бош вероморей
Э гьувот дес инсоневоз,
МэгIрифетлуьш туьки бирей
Э эшгь жофой энуревоз.
Десгьой инсон гьисд гIуьзетлуь,
Деш гIуьзетлуь нике кор ю,
Гьэдерсуьз у гьисд гьиметлуь

Софолуьни жифой энү.
Оммоки меш гъолинд нисдуьм,
Чуьтам богъдор гъолинд нисди,
Келегеди нис сохденуьм,
Жиргъоймеш лап гъувотлуьни.
Чуьтам эн туь хушегъои,
МэгІнигъои — бегьергъойме,
Чуь эй дуьлме бугъолуьни,
Вегирденуьм эз элгъо ме,
Песде беседе э бенд мэгІни
Ве э угъо ме дешенде
Эз гъэд дуьлме ригаз герми
Э инсонгъо вогордунде.

БИЕВГУ Э ЕР

Тэхсирсуыз бирит, оморит э женг.
Э гээсоб фуьрсо ишмуре «Пеленг».
Метлеб бу уре вегируь э дес
Гуьлломе, хэлгээ бесдуь э гээфес.
Эри нисд сохде эз руй эн хори,
Нум азадире мэхьшово дери,
Э дуьл ю сер гуьрд у келе женге,
Э гIэрей хэлгэьго венгесде мерге.
Жофокеше немцгьго гьич рази небу,
Эри хэйр кесгьго карасди бошу.
Гусбенде хуно э гээсоб бурав,
Эри норе жуне э гIэтош дарав.
Оморетит ишму незере огол,
Мисохдит шори, мизерит гьовол.
Эй бире гIюшир мисохдит фикир,
Мисохдит талаш, нисохдит гьич дир.
Эз нум эн «фриц» гIэилгьош терси.
Эри хэлгэ рузгьго бисдоруьт ёси.
Бисдорит чуьн гуьрг эй келе-чуькле,
Эришму гьемме мигешдуьт холе.
Нум ишму эй хэлгэ, чуьн вэхьши бисдо,
Дуьлхоши ишму неофдит инжо.
Хориму чуьнки эришму еди,
Нивинуь ники сохдегор беде.
Гуфдире: «Иван», мисохдит руьхшенд.

Имуре хъисоб сохде чуьн гусбенд.
Тоб недо дуьлгъо зулмети эз кес,
Хуте нисдуьт доре эз гъэфесгъо сес.
Вегуьрдим э дес гІэтош гъирмож,
Небисдо хомуш, недорим иллож,
Ишмуре тейте несохдим селт пиш,
Эз Ватан иму не нуьшдим шевиш.
Эриму кумег бисдоруьт элгъо,
Ве гъемчуьн гъемме жофокеше немцгъо,
Э Ватан ишму, ишмуре сатмо
Венгесдим, бугу дуьшмере тубо.
Эз гІэрей ишму омборе немцгъо,
Дануьсдет бегъем, чуьниге довгІо.
Гъисдитге ишму эриму хъэрмэхь,
Чарунит руге э тараф мизрэхь.
Ярагъо эз ёр небире фурмуш,
Костылгъо эз сес небире хомуш,
Девлетлуй диеш воисдени бошут,
Э довгІо хэлгъэ омборте куьшуьт.
Ерэгъгъо э хьозур сохденуьт угъо,
Гьелбетте кире небири тубо.
Гуш венит, немцгъо, хэбердор бошит,
Э кукгъо ишму дузире гуит.
Ферзендгъой иму дургуни шинре,
Екире угъо герексуьз э женг,
Фурмунде неёвт э гофгъой «Пеленг».
Биёвгу э ёр эн угъо гьер вэхд,
Бри кес рафде тэхсирсуьз э бэхд,
Сохдетгъо тигъи бебегъо хуне,
Екире куьшде норетгъо жуне.

ВАСАЛ ШОЛУМИ

Гугъгъой доргъо гъеле мундет сипилуь,
Пенжеререш эй вокурде гъисди зу,
Буьлдуьрчингъош гъеле мэгІни нис хунде,
Энжэгъ эдет гуьгерчингъо пар куфде,
Ранг энугъо гъисдигеш тух гъэфей,
Мигуиге гъеле гъисдуьт сиегъи.
Неомори гъеле воруш васали,
Суьфдеине биренгъинеш нежесди,
Оммо пуруьт чуьмегъой эн луйгегъо,
Эй лов бире хъозур бирет э доргъо.
Дуьл одоми шори сохде ивэхди,
Суьфде тозе савзелере диреки,
Оммо себэхъ эз сегъери сер гирде
Тракторгъо сер мигируьт сес сохде.
Песде угъо миравт э лой зимигъо,
Э рус мигІид чуьтам гешде десдегъо.
Келе мердгъо миденишуьт шор бире:
«Трактор танк нисди эхи!»—гуьфдире.
Оммо генеш дуьлме эхи могъбули,
Ки дануьсде дорихмиши эйчуьни?!
Денишируьм ме э тараф эн асму
Ве дирируьм асму темиз кову бу.
Мугум: «Хуби гъербой гъечи биреи!
Ве биреи гъеммишегъо шолуми!»

УНИ МЕТЛЕБ

Э гъэд више э руз гъоми,
Эже гъисди рач серини,
Э дусдевоз эдем гешде,
Мугъум зере, мэгІни хунде.
Мугъум буьлдуьр эз луьгей дор
Сохдени деш эшгълуй, дуьлшор,
Ворвори эн гъеминони
Эри дуьлгъо дуьлхошини,
У гешдени э луьгегъо,
Э луьгегъой хэсде доргъо,
Сохдени у жевлонвози,
Велггъош деруьт э гуш-гуши,
Э ширине меслэхъэти,
• Чуьн нишоней параменди.
Инжо гъушгъо ченд жирегъо
Эдет сохде рач возигъо,
МэгІнихунгъой зиндегуни,
Угъо эшгълуй, хъэвеслуйни.
Угъош эйме кумек бире,
Гуфдиренуьт согъбошире
Эз вишере дошдегоргъо,
Дуьлхошире гуьнжундетгъо.
Природа дори бэхше,
Гуьнжуьнди у раче више,
Инсонгъо дуьлшор бошут,

Рэхьэт ве хос нефес кешуът.
Кумек эри природа
Вишедоргъо гьер вэхд бире,
У доригъо гюширире,
Гуьнжундигъо дуьлхошире,
Деш параменд, зиёд сохде,
Веноренуът эшгъ эн дуьле,
Тимор сохде гьер дорлере,
Тегьер деде, балай юре.
Гьем э воруш, гьем э зуьгIбе
Кор сохденуът не вомунде,
Эй гIэзизе Ватан-деде
Девлет эри веровунде,
Бигьил Ватан бошу гужлуь,
Гьем хьюьрметлуь, гьем гIуьзетлуь,
Уни метлеб вишедоргъо,
Талагъоре дошденуътгъо.
Э гъэд эни раче више
Шогьир, диеш дуьлшор бире,
Бдей зенде у ризгъоре,
ТэгIриф доре вишедоре,

КУК ВЕ ДУХДЕР

К у к:

Туйни шори эн дуыл ме,
Гъувот гъулме—муьгъбет туйни.
Рази бош туй э метлеб ме,
Хуним мэгІни гьердуйеки.

Д у х д е р:

Э нике метлеб разинуьм,
Дуьшмен муьгъбет эн дуыл нисдуьм.
Гъувот пулатире мидуьм,
Э мэгІни чуй ме рач мидуьм.

К у к:

Менге хуно туй товуши,
Мугъум мэгІни эн буьлдуьри,
Чуйн гъуьзуьлгуьл безетмиши,
Чуьшмей муьгъбет эн дуыл мени.

Д у х д е р:

Игиде кук, аслан догъгьо,
Венгесдей э дуыл жовони
Войге, ниет эн дусдигьо,
Серхош бирем эз ширини.

К у к:

Дирем, сифет туь чуьн сироти,
Алише бэгIли эн васали,
Инчелеле духдер тати,
Сох э ме туь рэхьмедуьли.

Д у х д е р:

Гьинормендлуь сохде туь кор,
Дуьлмере сох ёр ме туь шор,
Эз е кориш мепой песо,
Нишон веги туь эз хубгьо.

Г ь е р д у ь е к и:

Хубе деври и девр иму,
Бегьем мибу метлеб иму.
Иму жовоне кифлетим,
Дуь эри еки кумегим.

Дуь хьовиргьо, зен ве шуьвер,
Иму сохде нишонлуь кор,
Э и тозе чуюкле кифлет
Дировуним мозол ве бэхд.

УРЕ ГЪЕММЕ ШИНОХДЕНИ

Руз гъеминон э мегъ гъоми,
Э гъэд хъэёт э серини,
Э зир тутдор нуьшди Шими,
Тозе гозит э дес дери.

Э суьфдеи верэгъ дире
Раче сирот эн духдере,
Хэнделуь бире сифет,
Зене огол зе э хъэет.

«Э зен, Шифро, инжо биё,
И сироте виниш ебо,
Шинох гъери и духдере,
Э и гозит веригъоре».

Келе зен сохд дуз кемере,
Э кин шуьвер куьнд оmore,
«Гъери винуьм у киниге,
Белки, мерд меш шинохдуьмге»

Сэхд тигъэтлуь денишире,
Гуфди Шифро, мэхьтел бире:
— Эжеиге дирем уре,
Нум ю э ёр нис оmore.

— Э зен, туь лап ёрфурмуши.
Ебо туь хуб недениши?—
Гуфди э зен денишире,
Шими сохде тиж чумгьоре.

— У э ёр туь нисди беге,
Э дигь иму оморенге,
Э у салгьой эн юхсули,
Беде девргьой эн гъээзоби.

Э жендек ю пучундебу
«Верэгъгьоре» овордебу.
Э гІэрейму бэхш сохде,
Э гьеммейму рэхь бирмунде.

Падшогь эз тэхд офдоренге,
Азаде руз оморенге,
Эйму оворд шоре хэбер,
Э дигь иму бисдо рэхьбер.

Дуьшменгьо оморенге,
ГІоширгьо гъэсд поисденге,
Азадире эй нисд сохде,
Куьгьне девре эй оворде.

Туфенге сэхд э дес гуьрде,
Мерде хуно гьовхо берде,
Э бесгьуни бире имид,
Нишонбирму бу, чуьн игид.

Эз зир гІэтош хилос сохде,
Яралуьгьоре ведировунде,
Жобордигьо бирмундени,
Бесгъунире овурдени.

Дуьшменгьоре пиш сохденге,
Суьфде колхоз сер гуьрденге,
Э десхэти хуте сохде,
У имуре э «ликбез» хунде.

Песде шуьвер энущ омо,
Рэхьбер колхоз бисдо,
Угьоре дуь гІэил буки,
Э дигь иму зигьисдеки.

Шуьвер юре огол зере,
Э зверте кор фуьрсоре,
Эз дигь рафдуьт угьо увэхд,
Согъэ кифлет бируьт хушбэхд.

— Изму омо, мерд, э ёр ме,
Уре нуми Валентина.
Зенгьой дигье кура сохде,
Э пушошу рэхьгьо норе.

«Эз хифлети хэбер бошит,
Дур эз кор небу бошит.
Омори вэхд бэхдевери,
Зенгьош изму азад бири.

Поит гьеме э е жерге,
Зенгьо, мердгьо нисди бешгъэ,
Гьерки юни сэхьиб эн бэхд,
Бире воисде шор ве хушбэхд.

Де нирасуь муьшдгьой шуьвер,
Э сер ишму кечуьк тегьер,
Сохит фурмуш рабигьоре,
Гуфдиренуьтгьо дургунигьоре.

Э эгъуьлгьо дешенденуьт
Булутгьоре, сэхд гуьрдenuьт
Жилов эле, эйшу гешде
Хэйре, э куьф эй декирде.

Тозе гИилме ишму хунит,
Гофгьой дине селт вир сохит,
Эри мердгьо бошит бирор,
Тозе девре вокурдегор».

Шими гуфди:—Ченд гилейгеш,
Дирем уре э ченд жигеш.
Эй вокурде ДнепроГЭС,
У венори келе хьэвес.

Э догъ Урал, э чой Амур,
Э мэГдонгьой жулат, куьмуьр,
Э гурунде жигей жофо
У бирмунди игидигьо.

Э театрго мэгни хунде,
Э дуьл инсон эшгь венгеседе,
Эшгь эн муьгьбет ве эшгь жофо,
Эй бирмунде игидигьо.

У духдере дирем гене,
Келе довго сер гуьрденге,
Э довго э рафдеки,
Э эшолон эн солдати.

Э душ ю дуллу бири
Савзе сумкей санитари,
Ве автомат э е душиге ю,
Килэхь гуши ве э сер ю.

Партизанке э вишегьо,
Эже дуьшме дебригьо,
Э разведка у рафдени,
Эки дусдгьо вогошдени.

Уре беде дуьшме гуьрде,
Жозен доре, силис сохде,
Воисдени дануь эз у,
Эжеиге игидгьойму.

Дуьшме беде гужгьо сохде,
Эри эзу гоф дануьсде.
Чуь жозенгьош у кешире,
Сур Ватане нисе доре.

Э гъэд довгІо дебиренге,
Ярай дуьшме расиренге,
Эз зир пойгьо нивегуьрдге,
Лербеймере у нибесдге,

Э госпиталь дегешдеки,
Э ён болиме нуьшдеки,
Мугъумлуье мэгІни хунде,
Соегъ ненуй, тегьер деде,

Ме дерд мере фурмуш сохум,
Чумгьоймере э хов венуьм,
Ярагьойме зу соф бугу,
Э гьовхо ме вогошдуьмгу.

Гьелбетки, ме согъ нимундум,
Товуширеш нивинуьруьм.
Унегуьре ме гьэрхундуьм,
Согъбошире гуфдиренуьм.

Келе довгІо варасденге,
Оводунеи сер гуьрденге,
У дебири гене пушо,
Гьич не бири у э песо.

— Гьери, гу мерд,—пуьрси Шифро,
— Чуь сохдиге тозе коргьо,
Эри коми игидигьо
Гене вери э гозитгьо.

— Дениш ебо, жогъил мунди,
Чуьн жоборд, тик поисди.
Сифет очугъ, сип-сипини,
Ловгьо, чуьн гуьл гъирмизини.

Зерде муйгьо, ковре чумгьо,
Чуьн сиб Хочмес, гъутинегьо,
Фирегъуне дуьл ю шори,
Хуше муьгъбет дусди пури.

Э лой асму денишире,
Десгьоре тик вокошире,
— Изму игид,—Шими гуфди,
— Пардуьшгьоре деш лов сохди.

Э гъугъ асму у варафди,
Гуьзет Ватане зиёд сохди.
Э гъемей гуьлом нум эн у
Бири изму деш тэгГрифлуь.

Суьфдеи зен космонавти,
Эри Ватан деш гуьзети,
Лоигълуье тэгГрифини,
Согъ гуьлом ведилуьни.

Пир эзуну гъич вэхд нибу,
Жигей игид буш нимуну,
Нум эн игид гьер вэхд жогъил,
Дери э дуьл чуьн жовогъил.

У гьисд нишон эн хубигьо,
Эз у хуте бирет зенгьо
Э дузе рэхь эри рафде,
Азад ве шор эй зигьисде.

Чигьрет эн у, чуьн миноре,
Э рэхь зенгьо уьшуьгь доре.
Э мэгИдонгьой жофо, гьовхо,
Эй бирмунде игидигьо.

Эри муьгь'бет, эри жофо,
Эри гьемме коргьо усдо,
Духдер урус гьер вэхд гьисди,
Дуьл юш пури эшгь эн дусди.

Меш, хундегор, гуфдиренуьм
Эшгь шогьире эй ю мидуьм,
Воисдени игид дестон
Бу тэгИрифлуь э гьер деврон.

ЭРИ ЖЭГИГИР

Бур себэхьи
Гьеле гуйге лап дури,
Торики шев
Гьер тарафе дегирди,
Э и зури
Дер утогъэ вокурде,
Сер гирди туь
Э лой дерьёгъ эй рафде,
Васал гьисдгеш,
Эвир гьово хиники,
Дерьёгъ гуйге
Хомушлуьни, сокити.
Шаргьой эню
Асда-асда гешденуьт,
Шоре мугъум
Шевинере зенденуьт.
Муьхькем деруьт
Э десгьойтуь гьэлгъэгьо,
Тие лудке
Зури рафде пушово,
Тегьер леглег
Гешде э сер эн шаргьо,
Эшгьлуь бире
Эз мугъумгьой энугьо.

Бур эн себэхь
Сер гирденге Суьфде веди биренге,
Пура лудке, Зулмотире пиш сохде,
Изму эдей Чуьн хэненуй жуьмуьсде
Э лой хуне вогошде.
Эз лой дорун
У шаргьоре Беде кулок вэхуьшде,
Кура бире Сер гирд зурн жумунде,
Шур-шур сер гирд Келе торе булутгьо
Э ижире, Тигьн бире ворушгьо.
Веди небу Торе, неме эвр гьово
Эз минжилугъ Дие гьичиш э пушо.
Э лов дерьёгъ, Эн ижире гьэренлугъ,
Дуь суглегьо Мигуиге э гьумлугъ,
Чуьн астаря Э чумгьойтуь вохурдуьт,
Ригаз ишу Товушире мидоруьт,
Сер гирди туь рафдере,

Муьгьбетлуьи
Уре доре кумеки,
Овурдени
Гьер вэхд экин бесгъуни.
Бесгъун дори
Гъэрелугъи гьоворе,
Гъобул сохди
Согъбоши эн Ватане.

ЧОРРИЗЕГЪО

Черх земоне нивогошду,
Нум эн шогьир гьич вир нибу.
Дестонгьой ю чуьн рэхьбирму,
Э пушой девр гье мидебу.

* * *

Ки жофокеш бирениге,
Уре вэхд вес нисе сохде.
Кире вэхд вес нисе сохдеге,
Нисди эз ю мозоллутье.

* * *

Глове эз дури виниге,
Шефд усэгIэт тари мибу,
Дузе э дерьёгь дешендгеш,
Гене тари у гьич нибу.

* * *

Э дусд хогьин ведировгьо,
Эз чум дусдгьо миофдону,
Ники дусде недануьгьо,
Э беде руз ю мимуну.

* * *

Пэхьни мебош туь эз дусдгьо,
Угьо миофут гьер вэхд туьре,
Тэхьноире гешденигьо,
Гьич вэхд хушбэхд нисе бире.

* * *

Э кул эн гIэсб вебисдогеш,
Келегеди нис гуьнжуйсьде,
ГIэсб э чор пой гешденигеш,
Нисе бире не чемуьсьде.

МЭГІНИГЬО

МЭГИНИ МАШИНИСТ

Дуй э еки не г асире,
Черхгьо эдет рэхэ кифде.
Бензин ве нефт эри Ватан,
Э цестернагьо эдем берде.
Эз гьуьндуйре догъгьой Урал
Огьу, пулат ве чугуне,
Эй вокурде магистрал,
Зури-зури эдем берде.

Сер в о р и:

Бура зу мошин ме,
Эшгъ ди дуьл мере,
Юк були биёвгьо,
Девре берим пушово.
Буле бегьергьой колхозе,
Мейвогьой богъгьой Кавказе,
Жофокешгьо винуьт мезе,
Э шегьергьо эдем берде.
Тракторгьо кутонгьоре,
Эй чарунде чем хорире.
Тозе богъгьо эй дешенде
Э кентисту эдем берде.

Сер в о р и:

Юк ме гьисд гьемме чигьош,
Молгьой заводгьо, фабрикгьош.

Э вагонгьо одомигьош,
Э гьер логьо эдем берде.
Юк ме девлетгьой Ватани
Ве игидгьой эн жофои.
Эй вокурде хубте рузгьо,
Кервуймере эдем берде.

Сервори:

ГЕШДИТ, ГЕШДИТ

Верф ве воруш оморуйтгеш,
Кулок зуьгIбе бисдоруьтгеш,
Геологгьо, рюкзак э кул,
Эдет гешде гьер вэхд э чул.

С е р в о р и:

Э рэхь деруьт шевиш, рузиш,
Недануьсде вомундеиш.
Берде гьовхой игидире,
Бирмунденуьт мердьетире.

Данаңменди доре гьувот,
Эри офде тозе овгьот.
Эй гIэзизе Ватан хуьшде,
Булигьоре эй овурде.

С е р в о р и:

Гешдит, гешдит не поисде,
Меш михунум не вомунде.
Мердьетие жофошмуре,
Э мэгIни ме тэгIриф доре.

С е р в о р и:

Э рэхь деруьт шевиш, рузиш,
Недануьсде вомундеиш.
Берде гьовхой игидире,
Бирмунденуьт мердьетире.

БУРА ПУШО

Хьюьрш эн шаргьо гьич не поисде,
Бур себэхьи очмиш нисди,
Луткере туьш пушо берде,
Бирмундени руьхь игиди.

С е р в о р и:

Луткей жэгІгир, луткей жэгІгир,
Бура пушо непоисде.
Жофоре сох туь деш вегир,
Эри гІуьзет Ватан-деде.

Э дуьл сегьм нис венгесде,
Гьувот шаргьой эн дерьёгьи.
Чуьнки гьер вэхд э дуьл туь де
Сэхде гьувот ватанхогьи.

С е р в о р и:

Духдер догьи сохдигьо рэхь,
Э бур себэхь хэбер бире,
Гузети у, дусде хьэрмэхь,
Биёр эй ю бэхш жофоре.

С е р в о р и:

Луткей жэгІгир, луткей жэгІгир,
Бура пушо непоисде.
Жофоре сох туь деш вегир,
Эри гІуьзет Ватан-деде.

ГЪЕРБОИ МИГЕШДУЪ

Туъ гуфдири: «Медениш туъ э лойме». Варасирем гофгьойтуъре гьеммере, Чуьтам эхи неденишуьм э лойтуъ? Есируьм ме эй сиегье чумгьойтуъ.

С е р в о р и:

Мегьил бире хьэсротлуъ,
Эй чигьрет туъ тешнелуъ.
Дуъл гьисдигьо муьгьбетлуъ,
Ере гьербой мигешдуъ.

Э гьер хунчей гуъл ме туъре диренуьм,
Эхи туьсуьз ме тоб нисе доренуьм.
Гьетте дире ме палаше чешмере,
Хэндей лов туъ э пушойме оморе.

С е р в о р и:

Кей гуьзелгьо гирошдени эз ён ме,
Умэхьэлиш эдем дире туъре ме,
Дирируьмге гьуьзуьлгуьлгьо лов бире,
Мигуиге туъ хэндуйсдей эриме.

С е р в о р и:

Мегьил бире хьэсротлуъ,
Эй чигьрет туъ тешнелуъ.
Дуъл гьисдигьо муьгьбетлуъ,
Ере гьербой мигешдуъ.

МИГЕРДУНУЪМ

Эрклуьире тэгIриф доре э иму,
Уреш гьелбет биё бошут гъэдер ю.
Зиёд сохде эрк рачи эн гуьзеле,
У омбарте зенде э дуьл муьгьбете.

Сер в о р и:

Генеш мебош омбар эрклуь туь, духд(р,
Муьгьбет дуьлме бигьил бошу бэхдевер,
Эрк мидорум уре ёгъин тевесер,
Назуьшмендлуь мигердунум эз гьезел.

Кейки муьгьбет дуьл одоми гужлуьни,
Пушой юре гьич нигируь эрклуьи,
Эшгъ эн муьгьбет тегьер журкум жесдени,
Э дуьл эн ёр зури кори сохдени.

Сер в о р и:

Ме уьткемлуь гьич евэхдиш нибошум,
Оммо бесгъун эрклуьире биё дуьм.
Чуьнки элов муьгьбет дуьлме сухдени,
Э синейме тозе эшгъэ зендени.

Сер в о р и:

Генеш мебош омбар эрклуь туь, духдер,
Муьгьбет дуьлме бигьил бошу бэхдевер,
Эрк мидорум уре ёгъин тевесер,
Назуьшмендлуь мигердунум эз гьезел.

МЭГИНИ ЭРИ МЕТАЛЛУРГ

Ки поисдге согъ руз э ён герме печ,
Душунугъо гьову, пулат чуьн буьзуьрг,
У жофоре нибу доре гьимет гьич,
Келе гьуьзет гьисд кор туьре металлург.

Сер в о р и:

Гьову, пулат ди металлург.
Жофой туь гьисд лап гьуьзетлуь.
Бигьил нум туь бу деш буьзуьрг,
Ватаниш бу деш девлетлуь.

Жофой туьни трактор, кутон, ракетгьо
Ве ченд жире карасдигьой эн кори,
Самолётгьо, электровоз, вагонгьо,
Берденуьтгьо инсонгьоре э дури.

Сер в о р и:

Фурмуш нибу э нум Ватан сохде кор,
У жофоре келе гьуьзет бирени.
Эз гьинор туь хэлгъ эн ватан бире шор,
Мозол ве бэхд эри туь у хосдени.

Сер в о р и:

Гьову, пулат ди металлург.
Жофой туь гьисд лап гьуьзетлуь.
Бигьил нум туь бу деш буьзуьрг,
Ватаниш бу деш девлетлуь.

ЭГЕР ГЪИСМЕТ ГЪИСДИГЕ

Беневшегъо гуъл дори,
Вараюсди чуьн холи,
Эри дуьлгъой жовони.
Угъо нишон муьгъбети

Сер в о р и:

Моч мисохум десгъой туьре,
Эгер мере гъишдиге,
Михурум ме мейвой туьре,
Эгер гъисмет гъисдиге..

Энжэгъ гъисмет эн муьгъбети
Гъисд эриму бэхд гъуьмуьри.
Эже муьгъбет гужлуьни,
У кифлет лап муьхъкеми.

Сер в о р и:

Эшгъэ гъимет недуьгъо,
Нибу гъич вэхд мозолуь.
Муьгъбете пой зенуьгъо,
Нике рузе нивинуь.

Сер в о р и:

Салгъо эдет зури гешде,
Эз гъуьмуьргъой иму рафде,

Эшгъэ мекуыш, жон духдер,
Сох туь мере бэхдевер.

Сервори:

Земоне гъич нивогошду,
Эшгъ эн муьгъбет тор нибу,
Бисдориге туь гъисмет ме,
Бэхдлуь мибу согъ гІуьмуьрме.

Сервори:

ГУ, ДУХДЕР

Туь нисдики гьеме гофгьо э ёри,
Э туь эй гуфдире гофгьо омбори,
Гу, духдер, гьечуь эйчуь биреге,
Фурмуш бире гофгьо, туьре диренге.

Сервори:

Гьер шев туьре ме э ховме диренуьм,
Десдей гуьле эри туь ме чиренуьм,
Бигьил мере эз чешмей туь гьенжинуьм,
Эшгь дуьл мере екем семе хош шохум.

Воисдени гуьом э туь гьеммере,
Очмиш сохде э дуьл дегьо метлебе,
Гу, духдер, эйчуь биреге пэхьни
Гьемме гофгьо, ме не туьни нуьшдеки?

Сервори:

Келегеди евэхдиш ме нисохум,
Дан эритуь гІэйбкеш ки ме гьич нисдуьм,
Гу, духдер, эйчуь гьечи дегиши
Хосиетме, туь экиме гьисдики.

Сервори:

Дануьсде бош де тоб доре нидануьм,
И дес вохурденге, ёгьин мигуьом,

Гу, духдер, оморенге туь э ме,
Муьгьбет туьре гирдем э гъэд дуьлме!

С е р в о р и:

Гьер шев туьре ме э ховме диренуьм,
Десдей гуьле эри туь ме чиренуьм,
Бигьил мере эз чешмей туь гьенжинуьм,
Эшгъ дуьл мере екеим семе хош сохум.

БИГЬИЛ ГУЪЛ ДУЪ МУЪГЪБЕТ

Гурп-гурп сохде эн ме дуъл,
Гьетте дире туьре, гуъл.
Туьре, духдер, хосденуьм,
Дуьле э туь доренуьм.
Гъувот ди туь гоф мере,
ГІэзиз дорум ме туьре.
Эри муьгъбет кумек бош,
Эз муьгъбетме дур мебош.

Сервори:

Бигьил гуъл дуь муьгъбет дуъл,
Рачи дуьгу тегьер гуъл.
Бигьил шор бу дуь дуьлгьо,
Рэхэ буравт дуз угьо.
Эйчуь духдер вирихде,
Мере дире, дур рафде.
Э рачи туь бенд бирем,
Имид э туь ме бесдем.
Рафдигеш туь э дургьо,
Э лап дуре жигегьо,
Миём гене э унжош,
Энжэгъ духдер рази бош.

Сервори:

Инсон офдге гъисмете,
Дуъл зендени муьгъбете.

ГІэтош дувле гьич куьше,
Екиш нисе дануьсде.
Энжэгъ муьгьбет дерики,
Дувл хьозури эй ники,
Мебош эйме биинсоф,
Гу туь э ме шоре гоф.

Сервори:

НИЕТ ДУЪЛ

Э догъгьойму гуьлгьо рачуьт,
Дуь эз еки ярашуьгъуьт,
Эз гьемешу рачте эйме
Чигьреттуьни, вихде ёрме.

Сервори:

Вежегь, вежегь гъуьзуьлгуьл ме,
Шоре ниет хосдей дуьл ме,
Эз чешмей туь гIов не хурде,
Серин нибу гьич вэхд дуьл ме.
Назуьшменде раче жендек,
Венгесдей э дуьл ме муьгьбет,
Гьетте дире и рачире,
Эшгь эн дуьлме звер бире.

Сервори:

Гьисдуьт омбар раче чумгьо,
Дуь эз еки гуьзелтегьо,
Оммо чумгьойтуь эйме
Гьисдуьт палаште эз гьеме.

Сервори:

Мебош эз дуьлме бейхэбер,
Жугьоб ди э гофме, духдер,

Эйчуь эхи туьре дире,
Мере паргьо вероморе?

Сервори:

Вежегье, вежегь гъуьзуьлгуьл ме,
Шоре ниет хосдей дуьл ме,
Эз чешмей туь глов не хурде,
Серин нибу гьич вэхд дуьл ме.

ТЕРЖУЬМЕ · СОХДЕ
ДЕСТОНГЪО

АЛЕКСАНДР ПУШКИН

Э КИН ДЕРЬЕГЪ

Согъбоши деврон азади,
Песини дес эз пушойме,
Ковре шаргьоре туь берди,
Бирмунди расире э ме.
Чуьн куьнде дусд сес заруьнжи,
Гуйге э вэхд рэхь сохдеи,
Могъбуле огол зерей,
Согъбошире эз ме гуфди.
Нисди гъэдер хогьиши мере,
Э ловгьойтуь омбар гешдем,
Могъбуллуье мугъум туьре,
Метлеб э дуьл, ме гуш дошдем.
Хьэз миомо омбар мере
Эз евоше сес ве жугьоб,
Шохьонгумгьо, сессуьз бире,
Дуьл мере туь мисохди шор.
Хьюьршлуьи туьш гӀэзиз эйме
Лап бирембу э увэхди,
Дире лудкей эн жэгӀгире
Э сер гӀов туь э гешдеки.
Туь мисохди могъбул мере,
Кейки бире гене хьюьршлуь,
Мифуберди гемигьоре,
Биренге лап биинсодлуь.

Недануьсдуьм эйме гьишде
Гьеммишелуьн ловгьой туьре,
Комигьоки нис жуьмуьсде,
Дорихмиши дуьле доре.
Омборекбу эри сохде
Э вэхдгьой эн шор бирей,
Мирав, эз кемер туь гешде,
Вирихдеи эн шогьири.
Дениширей, огол зере,
Э негьогьи хосдем туьре,
Э гьувот эшгь ошугь бире,
Мундем гьони э лов туь ме.
Эйчуь пешму? Изму эже
Биё бурам ме рэхь мере?
Гьерчуь бисдош э пелесе
Миёсд э дуьл яра зере.
Гьоврей гьуьзет гьое гьисди,
Э хинике хифлет рафди,
Еровурди эн буьзуьрги,
Наполеониш унжо мунди.
Гьэзиетгьо у кешири,
Эзунбэгьдо чуьн ворвори,
Огьой фикиргьойму бугьо
Эз кин иму рафди унжо.
Рафд, эй ю гирисд азади,
Эри гьуьлом тоже гьишде,
У эритуь мэгьни хунди,
Дерьегь гирис, хьэрой сохде.
Э у чигьрет эн туь вебу,
Уре руьхь туь гуьнжундебу.

Туь гужлұьни, лугъонд торлуь
Екиш хомуш гъич нисоху.
Гуьлом буши, изму эже?
Оммоки туь мидануьсди
Те океан бердемере,
Э и хори е гъисмети,
Э коминжош бисдориге,
Гъе ежире дэгІэм доре,
Э сер дугълей эн хушхъоли
Гъэреулчи сэхд поисди,
Огъоети, зулумкори
Бирет сервор инсонъети.
Де согъбоши, гъич нисохум,
Дерьёгъ, фурмуш ебош туьре,
Гъеле омбар мишиновум
Шохъонгумгъо сес шаргъоре.
Э вишегъо пелесегъо
Мигердунуьм гъер вэхд туьре,
Раче соей эн гъоегъо
Ве мугъумгъой эн шаргъоре.

КАВКАЗ

Э гъугъ эн Кавказ поисдем тэхьно,
Э гъирогъ гъое, эзир эн верфгъо,
Эз дур гъисдгъо гъугъ суьмуьргъ варафде,
Мере хуно, уш пар эдей куфде.
Инжо ведини чойгъо зендеи,
Куьллұье верфгъо тигъи бирей,

Эз гъэд гъоегъо гІовгъоре берде,
Э мейдузигъо эй веберде.
Диеш зофруте саре савзеи,
Эзугъо овло буле мержгъои,
Гъушгъо эдете мэгІнигъо хунде,
Жейронгъо зури эдет вирихде.
Э догъгъо луле гирдет инсонгъо,
Фикирсуыз-гъэмсуыз гешде гусбендгъо.
Ини э зофру чупон фурамо,
Эже Арагва рафде пушово.
Қосибо гІэтлуыш инжо пэхъинни,
Эже чой Терек рач возирени
Шоре возигъо э хъэроево,
Тегьер эн вэхъши, жовон гъисдигъо,
Э пушой хуышде хурек диригъо,
Э сэхде гъэфес гъовуни дегъо.
У возирени ловгъоре куфде,
Хэйрсуыз гъовхо эдее берде,
Гиснее шаргъош эдет лисире
Сэхде гъоере, гІэре недоре,
Динжи ве хурек гъич юре нисди,
Лоле гъоегъо уре тенг сохди.

* * *

Э лугъонди рудник Сибири
Дорит ишму руыхъ игиди,
Пуч нибу жофой бирори
Ве фикиргъой эн буьлуьнди.

Боворинлуь гьисдигьо хэгьер,
Имидлугьи эз зир хори,
Эз сэхде хов сохде хэбер,
Миёв у девр воисдеи.
Дусди эн дуьл ве хосдеи
Эз сэхде дер мигирору,
Э мугьорей гъэземети
Шолум эйшму у миёру.
Азаде сес бирорире
Эйшму эдем ме фуьрсоре,
Бовор сохит эдем дире
Оморей азадире.
Гъирмиш сохде зенжилгьоре,
Нисд мисохут зулмотире.
Дусдгьо гирде гъэл ишмуре,
Мидуьт ерэгъ азадире.

АЛЕКСАНДР БЛОК

НЕШИНОХЭ ГУЪЗЕЛ

Шохьонгумгьо эвир гьово
Бирени герм ве бугъунти,
Оморени сес пиёнгьо,
Буй васали ве эн беде.
Эз туз рэхьи зулоте,
Эже гьисди дорихмиши,
Оморени сес гирисде,
Гьирке сохде эн гІэили.
Э гІэрелугъ эн гъэновгьо
Гьер шохьонгум, лой-лум хурде,
Эдет гешде лутилегьо,
Духдергьоре сэхд гъэл гирде.
Эз ён гъуби оморени,
Тегьер зузе, визгьой зени.
Менг эз асму винирени,
У э гьер кор хутеини.
Чигьрет эн е тэхьное дусд
Гьер шохьонгум э пейлейме
Веди бире, тегьер дурьусд,
Эз чуй серхош биренуьм ме.
Гье инжиге э гъуншиме
Ховелуье нуькергьоют
Ве пиёнгьо хьэрой сохде,
«Гъэгьи э шороб де!»—гуфдиренуьт.

Гьер шохьонгум гье э е вэхд
Белки э хов у оmore.
Балай духдер, гуйге гьисд бэхд,
Гешдени э пенжере.
Эз гIэрелугъ эн пиёнго
Евош, тэгIди гьич не сохде,
Тэхьно, нисди гьич рэхьсохго,
Лов сохде буй етиргьоре,
Гирошде эз гъэд думонго,
Нуьшдени э ён пенжере.
Парталгой эн эвруьшуьми
Эз куьгьне девр буй овурди,
Сердегию гьисд ёслуьи,
Энгуьшдгош пур энгуьшдери.
Гуйге куьндуьм, серхош бирем,
Э сие шол дениширем,
Эдем дире раче рузе
Ве хубэхди биёвгьоре.
Гуйге дорет э ме суре.
Ве офтои кесигере.
Гуйге шороб э гъэд жунме
Венгесд раче ригазгьоре.
Эдет гешде э мувэхьме
• Раче чигьрет гъуз бириго,
Палаш г:исдго ковре чумго,
Эз дури тов доренуьтго.
Жунме пури эз бэхдлуьи,
Очор энжэгъ гьисди э ме.
Эдем дире туь пиёни,
Дануьсденуьм гъэгъ шороби.

УРУСИЕТ

Гье гене, чуьн суьрхэ салгьо,
Се лап лэггэр гьисдгьо гIэсбгьо,
Эдет берде фейтун туьре,
Черхгьош батмиш гьисд э лухьме.
О, гIоние Урусиеме,
Торе гъэзмегой туь эйме
Ве мэгIнигой эн кулоки
Гьисдуьт тегьер тэхьле гIэрсгьо
Эн суьфдеи муьгьбет дуьли.
Э туь гьимиш эри сохде,
Небирем ме гьеле хуте,
Гердунденуьм ме хоч мере,
Темиз дошде гьер вэхд уре.
Э дес коми минежибчи
Туьре воисдениге ди
И гъэчэггэ рачи туьре,
Эз коминжош у омоге.
Бигьил беруь ве фурмуну,
Пуч нибоши, нипуситуь,
Эз гъэйгьугьо тор мибошу
Раче чигьрет гуьзелитуь.
Гьичиш нибу бигьил бошу
Зиёд эйтуь е гъэйгьугеш,
ГIов нуькере пурлуь мибу,
Дарафденге е гIэрсигеш.
Оммо гене туь гье уни,
Зими мержгьо ве вишеи,
Рачи туь лап гъэдерсуьзи,

Те гъошгъойтуь расирени.
Минкинсуьзи минкинлуьни,
Дуразе рэхь асанти,
Тов дорени рэхь эн дури,
Раче чигьрет эз зир сефги,
Кейки гъэмлуь сес дорени
Мугъум мэгІни эн фейтунчи.

АЛЕКСАНДР ТВАРДОВСКИЙ

КУЪШДЕ ОМОРЕМ Э ЕН РЖОВ

Э ён Ржов куъше оморем,
Э гъэд гъовхо жуне норем,
Э у лухъме нумсуъз бугьо,
Лап беде женг giroшдигьо.

Не шинрем ме сес эн тупе,
Не дирем ме журкум юре,
Эз ён гъое офдореки,
Не мескени не гъовреи,

Э гъеммей эн согъэ г'уъллом,
Те эхири рузгьой энугь,
Э дуьшгьойме гъич недирем,
Чин хъуькуьми гъич вэхд небу.

Э ёнме раггьо расири,
Хурек гешде э зулмоти,
Э ёнме булутлей тузи
Зерде гендуьм веромори.

Унжо эже савзегьоре,
Чойле эдей э бенд бесде,
Эже эй овурде э ёр
Гъич дедеиш ебош ниёв.

Хьисоб сохит зиндегьо,
Чендгъэдер вэхд эзи пушо,
Кей нум Сталинграде гирде
Оморебу э фронт суьфде.

Э лов дебу сук небире,
Э жендекиш беде яра,
Куьшде оморум, недануьсде,
Вегирдей ми иму Ржеве?

Дануьсдет ми лешгергьойму
Гъэлхэнд дошде чой эн Доне?
И мегь бу лап зобу эйму,
Гьемме дебу э гъэд гIэйбе.

Беге дуз те поизи,
Э угьо Дон иму бири?
Токи миёсд у черх хурде
Ве гирошде экин Волга.

НэгI, дуз нисди, Гъэрхундире
Бердунди селт беде дуьшме.
НэгI, гьич вэхд нэгI, енебуге
Муьрдеш нидануьсд тоб доре.

Муьрдегьоре, сессуьзгьоре
Е шорини гьеммешуре,
Эри Ватан жуне норе
Дошдет уре эз дес дуьшме.

Чумгьойму де нис винире,
Элов дуьлиш нисе сухде,
Э хори де гьич имуре,
Екиш огол нисе зере.

Нигердуйним дие иму
Орденгьой эн жобордире
Зиндегьо, угьо гьисд эйшму,
Эйму энжэгъ шори мунде.

Негьогъ нерафд гьовхой иму,
Эй гIэзизе Ватан-деде,
Неомогеш гьич сесгьойму,
Гьэрд ишмуни эй дануьсде.

Гьэрд ишму бу эй поисде,
Муьхькем тегьер сэхде гьэле,
Ненге нэгIлети муьрдегьо
Гьисди лап бед эн нифригьо.

И гужлуье ихдиёри,
Имуре доре омори,
Тэхьлиш гьисдге гьеммишелуьгьи,
Эри гьер вэхд зиндегуни.

Э чуьлдуьим ме гьеминон
Гьич гьовресуьз депичирем,
Негьишд мере дие гIэжел.
Унегуьре ме не дирем,

Чуь бириге эзу бэгъдо,
Чуьтам бердейт ишму гъовхо.

Эни гъеме гъе белкине
МэгІлұымлұьни коргъо гъеме
Токи имид, бирекишму
Ве у коргъо еклубошу.

Бироргъо, ишму белкине
Не дорейт э дуьшме Доне,
Ве норейт жуне эри энү
Э ён Масков, гІэзизиму.

Ве э хоригъой эн Волга
ТэгІли окопгъо векеңле,
Дуз те эхир эн Европа
Расирейт, желд гъовхо берде.

Имуре весси данвьсдеи,
Ки кесеглей энү хори,
Э рэхъгъой эн довгІои
Бу гуфре энжэгъ песини.

Энжэгъ песини бу гуфре,
Дие жиге гъич немунде,
Песово рафде воюгъоре,
Пой хуьшдере эри норе,

У ризлей эн лугъонди,
Эз комики сер гирдени,

Элов зиндон эн Урали,
Вогошдере коми бурри.

Ве дуьшмере гьуьл додоре,
Сер гирдейт песо пиш сохде
Смоленскиреш вегирде,
Рафдейт ишму деш пушоте.

Белки ишму расирейтге
Дуз те серхьэд Ватан-деде,
Белки ишму сер гирдейтге
Э хори кес гьовхо берде.

Белки бегьем бири гофгьой
Э ен Масков доре шовго,
Дуз те Берлин пиш сохдени,
Сатмо уре венгесдени.

Бироргьо, гьэлей дуьшмере
Эз биней ю нисд сохдейтгьо,
Мидануьстге гирисде семе,
Муьрдегьо, жуне норетгьо.

Эге залпгьой эн бесгьуни
Имуре лолгьо, каргьоре,
Мидануьсдге дэгьдэгьэи
Семе зинде эри сохде.

О, имидлуье, хьовиргьо,
Увэхди ишму э довго

Мибисдорит лап тевесер
Гьем мозоллуь, гьем бэхдевер.

Э у мозол, хьуьжетсуьз, де
Бэхш хун ишмуш, гІэжел бурра,
Имидиму э бесгъуни,
Э дуьшме рэхьм небердеи,

Иму дорейм гъувот гъуле,
Тигьи сохдейм хун имуре,
Э гъовхо дорейм гьеммере,
Гьичиш негьишде э хуьшде.

Тапшуьрмиш сохдейм э ишму
Гьеммере гьеммишелуьгьи,
И сес фикир эн дуьлгьоймуни
Эй зиндегьо нисд серкуши.

· Бироргьо гьич э и довго
Гьич бешгъэи недебири,
Гьемзиндегьо, гьем муьрдегьо
Тенбетенуьт, дуз эеки.

Екиш гъэрхунд нисди изму
Эз зиндегьо э пушойму,
Эз дес иму зу гІэлеме
Вегирдетгьо, пушо берде.

Эри гІуьзет эн Ватани,
ГІэзизе улкей эн Совети,

Белки дурте угъо рафдет,
Гъе ужире жуне норет.

Ме куьшде оморем э ён Ржов,
У гъеле э хори Масков.
Эжит ишму гъовхобергъо,
Комигъоки зинде гъисдгъо?

Э шегьергъо ве э дигъгъо,
Э гъэд кифлет э хунегъо,
Э лешгергъой эн гъэлхэнди,
Э гьер куьнж келе хори,

Э верф геймиш е э гуьлгъо
Хубе гъуьмуьре эришму
Хосденуьм ме э гьер салгъо,—
Де чуй меров эз дес иму?

Воисдени мере ишму
Гъеммееки бэхдлуь бошит,
Эй гъезизе Ватан иму
Лап эз дуьли гъуьллуьгъ сохит.
Фикир сохит, эрклуь бире,
Сергъоре гъич гъуз негирде,
Шори сохит, сук небире,
Гъуьзет доре бесгъунире.
Муьхъкем дорит бэхд ишмуре,
Гъемишегъо, жон бироргъо,
Чуьн ёровурд гъовхобере
Бирор, эйшму жун норигъо.

СЕРГЕЙ ЕСЕНИН

ДУСД МЕ

Э Казань у татари,
Э Ташкент у узбеки,
Э Полтава—украин,
Э догъгьо у осетин.
Э Тундра говкуьгьи
Гердундени лап зури,
Э мошиниш венуьшде,
Э вилеет у гешде.
Зигъисдени у дусдме
Э гьер жиге, гьер хуне,
Оморени экини ме
Чуьн гІэзизе гъуногъме,
Экин туьш у оmore,
Егъин эй сер кешире,
Э куьф ю компас дери,
Э дес ю—шар эн хори,
Линейке де э гъултугъ,
Чуьн пэхъливу э булут,
Э ворилей вэхд гъоми,
Э киршо—верф гъисдики,
Гешдени у пееде,
Десгъой юре жумунде.
Дерзегъире дешенде
Э гъэд дерьёгъ, нуькере,

ЖэгІгьоре у гирдени
Э Амур ве э Каспий.
Э самолёт венуьше,
Пар зерени, варафде.
У физики, химики,
У матрос, механики,
Уре гьисди гьэлегьо,
Э гьер келе шегьергьо,
Э Крым Артек ю,
Эхи дери э дес ю
Очор эри биёвгьой
Согьэ гІуьлом инсонгьо!
Дуьл эн у тип темизи,
Руьхь юш гьисд игиди,
Хьовир юре ве дусде
Гьич вэхд тэхьно нис гьише.
Кейки шуькест веромо,
Э автобус диromo,
Келетегьо ененге
Э вагон диromогe,
У туьтем мивэхизуь,
Угьоре жиге мидуь.
Лулегьой эн гьушгьоре
Ебош у лов нисоху,
Папрусиш нис кешире,
Дургуниреш нигую,
Ебош у нединжи
Э е жиге нис сохде,
Уре нисди темэхьи
Мол эн кесе вегирде,

Гердундени э герде
Галстук гъип-гъирмизи,
Бирмундени нишоне
Э гьер жиге эй хуби,
У куки еде духдер,
Жовонлеи — пионер.

МИХАИЛ ДУДИН

РЭХЬ ГЬОВУНИ

Рэхь гьовуни лап дурази,
Рафдени у лап э дури,
Эз е шегьер э екиге,
Непоисде мере берде,
Черхгьо эдет зур гешде,
Эз зир ишу туз варафде,
Э ён эн рэхь гьэлэгъэнгьо
Гъэд биренуът эз вор черхгьо.
Гуйге велггьой доргьой рэхьи
Э кеф эн дес э себэхьи
Э пушойме жуьмуьсденуът,
Эз ме «рэхьник» гуфдиренуът.
Эдем дире угьоре ме
Эз пенжерей эн вагонме.
Машинистиш лап эшгълуьни,
Дуьл ю келе войгелуьни,
Э дуьл эн хэёл неде,
Екем семе евош сохде
Зури гешдей вагонгьоре,
Кулок чуьн хош зере
Эз хьэрзое лет пенжере,
Э сифетме расирени,
Мижегьоре хисундени.
Локомотив, тегьер гьиргIэт

Эдей рафде зурлуь, жуьргIэт,
Хэбер нисди эхи уре
Эз ди бире шори дуьлме,
Имбуруз могъбул бирей,
Дорихмиши кеширей.
Э лап дури эдей берде,
Э дуре куьнж эй расунде.
Шевиш э хов оморени
Гьэлэгъэнгьо гъэд бирей.
Лап дураз рэхь гьовуни,
Э лап дури у рафдени,
Экин дигъне дуьлпесои
Ве биёвгьо дуьлмогъбули.
Гуйге поезд пар зерени,
Чуьн гъуш э асму гешдени
Э хоригьой эн Ватани,
Комигьоре дуьл хосдени,
Чуьтам гIэзиз дедей юре
Суьгъде овлод хосдениге.

АРТУР КОРНЕЕВ

СЕРХЬЭД

Гьич небирем гьечи дур ме
Эз унжиге, э коминжо
Деде зенди, сохди келе,
Эз дедейме ве шинохгьо.
И хориггьо нешинохут,
Угьоре ме суьфде дирем,
Рачи ишуш эйме ёдуьт,
Э инжиге ме оморем
Дуьм гуфдире гьэрдмердире,
Дорум серхьэд эн Ватане
Хэтосуьзи хэлггьгьой юре.
Э пелесе бирем келе,
Э чуькле дигь пелесен,
Э пелесе хоснетме
Лап ухшеши эхи гьисди.
Э пелесе, эже гьисдге
Гьэзизе дигь эн бебеи,
Эйме шинох гьисд гьер куле,
Инсон эз дур бире веди,
Гуйге э сер эн пенжейме
Согь пелесе вебирени
Лап эз дуриш гьер вэхд эйме
Гьов пелесе руьгь дорени.
Оммо инжо хэсде више,

Доргъо лап сигъ вероморет
Э минжишу, мигуиге,
Нешинохгъо пэхъни бирет,
Очмиш нисдгеш инжо гъово,
Думонгъо суьруйтме гешде,
Дим-дуз эдет рафде угъо,
Инжош гъисди хок Ватанме.
Ини эдей диренуьм ме,
Гуйге инжо хунеймени,
Мигуиге э инжиге
Бине зерем гьеммишен.
Гуйге и дигъ дедеини,
Гуйге инжо дорет мере,
Суьфде бешпурт эн мердьети,
Гуйге хъэсуьл оморем ме
Э и кифлет эн солдати.
Бебе нори жун хуьшдере
Э вэхд гъовхой эн Ватани
Негъишди у дуьшмегъоре
Соху инжо сэхъибъети.
Гье эзу рэхъ, эз комики
Бебе рафди, гъовхо сохде,
Изму нубот оморенки
Меш оморем эри дошде,
Жугъобдорлуь хок Ватане,
Согъэ гIэзизе улкере,
Мидуьм ёгъин, имидуьм ме
Верзирени гъэрд мердире.
Мигироруьт омбар салгъо
Гъич нисохум фурмуш генеш,

Чуьтам уёгъ иму инжо
Бирейм, дошде рузеш шевеш.
Согъ гІуьмуьрме э пушойме
И булутгъо гъе мигешдуь,
И сессуьзи серхъэдире
Екиш фурмуш гъич нисоху.
Кими вэхдгъо у сессуьзи
Инжо мибу лап гІэжели,
Бире дуьшмен хэтосуьзи
Небисдоге уёгълуьи
Инжо гъерки жугъобдорлуь
Гъисди эри согъэ улке
Герек гъисди, жун юреш у
Мидуь, гъимиш гъич несохде.

ЯРОСЛАВ СМЕЛЯКОВ

ХОРИ

Олхоинлуь зигьисдем ме
Зиндегуни инсонире,
Согъ гІуьмуьрме недирем ме
Не кулокгьо, не туфоне,
Э сер шаргьой океани
Гьич вэхд симов ме незерем,
Э булутгьой эн асмуи
Гьич пар зере неварафдем.
Дуьбореден жовон бире,
Ошугъ бирем э хори ме,
Муьгьбетлуьнуьм ме э улке,
Э куьллуье талагьой ю,
И сиегье неме хоке
Гьеммишегьо дуьл миhoю.
Гьичиш гьимиш ме несохдем
Не динжире, не гьувоте,
Омбаре вэхд ховсуьз мундем,
Десгьо бирет тор ве келе,
Оммо хори вараюсди,
Уьшуьгьмендлуь товуш дори.
Небу гуфдире могьбуллуь
Гьич е куьнжлей эн улкейме,
Денишу у щор ве бэхдлуь,
Бердем уре э гьужогьме,

Їуьтам деде гІзил юре
Сэхд гьэл гирде, гердундеге.
Тэхсирлуь хьисоб сохденуьм
Э пушой ю ме хуьшдере,
Бэхшлемиши нис хосденуьм
Эй зерей хиёгь уре,
Дуьсерире сэхд додоре
Мивенгесдуьм кесегьгоре,
Хуьшденимеш, зердов зере
Эз бэхдлуьи, гранате
Э кеф эн дес сэхд шишире,
Мивэхишдуьм тик поисде
Э сер эню, хьуьршлуь бире,
Песде э гьовхо офдоре,
Гунилей дуьшме расиренге.
Туь дорей мере лугьонди
Ве вебердей э буьлуьнди,
Тегьер гьову бирем гужлуь
Ве чуьн пулат сэхд, муьхькемлуь.
Гьутинегьо ве пушони
Жере-жер гьуьж диромори,
Чуьтаре кук омонети
Вегирде десгьой бебере,
Меш у тегьер эз туь, хори
Вегирдем эйме угьоре.
Дегеш чумгьойме доруне,
Мере гьич гІэйб нис оmore,
Шор биренуьм гьеммише ме,
Эз кесег хок, комики де
Эзир нехуьгьой десгьойме,

Ве эз хори, коминире
Э гъэд эн дуьл дошденуьмге.
Туь эриме асму бирей
Ве гьемиге шаргьой дуьли,
Тегьер деде динжи дорей
Э гъэд хэненуь гIэили.
Лап омбари мэгIэной туь
Эри гIуьмуьр зиндегуни,
Унегуьре овлодгьой туь
Э туь жунеш бэхширени.

ЗУГЬУН УРУСИ

Э ён косибе хэненуь,
Кейки туь лап чуькле бири,
Э сер гьеле невебу муь,
Гофиш бегьем нишинири.
Зенгьой Рязань хундембириуьт,
Чуьн кегьробо бируьтгьоре,
Гуйге угьо мивенгесдуьт
Еки-еки гофлегьоре.
Э ён лампе, коми тор бу,
Э сер стол эн тэхдеи
Сер хуьшдере венгесдебу,
Э дерд батмиш бу фейтунчи
Тегьер суьмуьргь яралуь бу,
Гуйге зери беде овчи
Хуьп не зере пейлей ичку
Э ён сер ю поисдебу.

Туь гье гешдей непоисде,
Бируьтгеш пойгьо вомунде,
Сухлей э гьэд шэгмелегьо,
Боворсохи куьгьне дингьо,
Туьре шушде э у тешидгьо
Комигьоки бируьт хуьрдгьо.
Э сер печь, гьуьж дироморе,
Фит мизери евошлейле,
Нуьшде э сер тукунеи,
Пушой эн шев шохьонгуми,
Сифете э чуьшме гирде
Те э песой догь дарафде.
Вегирдей туь энгуьшдери
Эз Кольцов эй гьеммишеи,
Вегирдей черх эз екиге
Э гьэрд, эри вогордунде,
Келебебегьо э есири,
Э сифетгьо гюрд совусде,
Э есиёв эн уруси
Эз жой оmore зугьуне —
Зугьун татаре кешири.
Угьо вегирдет кемлей немци,
Эжигей омбар вегирде,
Тэхьно уре эй небире
МэгIэной гилми хории.
Буй пусире пусд гусбенди
Миомо эз туь увэхди,
Ве буй квас серхошлуьи.
Минувьвуйсдуьт пунсузевоз
Ве гьемиге э паревоз,

Небу гѣимет гѣич дорегор
Ве э назар вегирдегор,
Бисдори туь лап гѣиметлуь
Ве варафди э буьлуьнди,
Гьечуь вегир бу хьуьрмет туь
Э дивор гъэземет немци
Э сер эн хьэк минуьвуьсдуьт,
Хирхит михи микешируьт.
Келе зурлуье падшогьго,
Муьрдет туьтем, селт нисд бире,
Кейки фикир сохдет угьо
Э сер туь эй дес кешире.
Э мэгІэно ве хьуьрмет туь
Недануьсдет кори сохде
Диеш пурлуь ве вегирлуь
Жергегьой туь эдет бире.

МА И Я Р У М Я Н Ц Е В А

Е Д

У мигуфди—чуьни эйме?
Эз ме гьичиш нисе рафде.
Лап омбар у гье гешдембу
Оммо фикир кем сохдембу.
Кемер чарунд э лой догъгьо,
Богъгьо, зими ве мержлуьгъгьо,
Гье рафд пушо непоисде,
Песевощ гьич нечаруьсде.
Еди, рафди экин кесгьо,
Э дур гьисдгьо гъэрибигьо.
Шоре фикир омбар сохде,
ГӀэребиргьо тэгӀриф доре,
Непоисде гье мигуфди
—Рафденигьо эз ме чуьни?
Фурмуш сохде бирегьоре?
И пуьрсуьш де э гъэд дуьлме.
Чуьтареме у зигьисди?
Зиндегуни гьич недири?
Руьшуьмле гьелбет гьич небири,
Чумгьой ю гьич невинири.
Ненге пуьрсуьш алварире;
Нидануьсд у гьич гуфдире.
Э товуней энун хори,
Эже зенде ю омори,

Эже нефес вокошири,
Эз чешмей ю ов гьенжири.
Чуьни эз ме рафденигьо?
Беге жугьоб гьисди инжо?
Чуьни гьимет эни богъгьо,
Эн ейлогъгьо, савзе догъгьо,
Эн мугьум шоре мэгІни,
Шогъвор хуши ве ворвори?
Чуьни гьимет обелискгьо,
Поисдетгьо э ён рэхъгьо?
Эн ме дире гІэильети
Э бееи эн уруси?
Э сер эн тэхд диндж нуьшдеи,
Оморенге вэхд эн пири?
Чуьни гьимет гьовогъдоргьо,
Чуьн гьэреул поисдетгьо,
Эй гьоврегьой гІэзизигьо,
Эн бебегьо ве бироригьо,
Комигьоки норет жуне
Ве овурдет динже рузе?
Чуьни гьимет эни зими
Ве буй тозе нун гендуьми,
Эй хунегьой тебэгъэи,
Комигьоки веромори
Э зир асмуй эн Ватани,
Коми гьер вэхд верковуни?
И духдерле бэхдлуь гьисдгьо,
Э сер болхун поисдигьо?
Э асму у пуфдедире,
Ведешендени, дуьлшор бире.

Солдат, коми гъэл мигирдгьо
Хок Ватане э гъэд гъовхо,
Э нореки жун хуъшдере
Эй овурде азадире?
Чуьни гъимет энү дуре,
Ведировгьо эз тов хуне,
Эже зенде туь оморей,
Вероморе келе бирей?
Чуьни гъимет лов дерьёгьи
Пушой сегьер гъеминони,
Кейки асму пурпурлуьни?
Чуьни гъимет мугъум шаргьо,
Каспий дерьёгъ зенденигьо,
Эшгъ ве гъувоґ доренигьо?
Чуьни гъимет глов э чоли,
Э ён чапар эн глэзизи?
Чуьни гъимет глов чешмеи,
Бесденигьо э бенд мэгІни?
Чуьни гъимет энү гІэрсгьо,
Э ён гІэтош гъеммишей,
ГІэрсгьой деде ве хэгьергьо,
Эн беде дерд ёровурди?
Чуьни гъимет? Чуь жугьоб дуьм?
У гъимете нис одфенуьм
Ме хьозурум жунеш доре
Эри энү чуькле жилгъэ,
Берденигьо э ён хуне,
Эже зенде ме оморем,
Эже суьфде пой вэхуьшдем.
Эри эни овлогъигьо

Эри эни имидигьо,
Эз комигьо дуьл кор сохде!
Гьетте рафде екем дурте,
Угьо э ховме оmore,
Дуьлме лап шор ве герм бире
Биренуьмге э и хори,
Нум комики Урусieti,
Урусiet туь гьисд эйме,
Столицей поке дуьлме!
Оmmo у ки бигьил бурав
Непоисде омбар-омбар
Э рэхь, коми имидсуьзи,
Гьеми хэйрсуьз, гьеми буши,
Эже нисди гьич биёвгьо,
Эже миравт эгьуьлсукгьо.
Бигьил воруш венуь келе
Шуру жигей пойгьой юре,
Бигьил буй юш веде небу,
Эзу эйму хьовир нибу!

АНАТОЛИЙ \ ЩЕРБАКОВ

«ПРОТОНГЬО»

Гьербой тозе мэгІлұьмети
Шиниреним гьеммеки,
Гене варафдет гуфдире
Игиде кукгьой Ватанме
Э тебэгъэгьой асмуи,
Комигьо гьисд лап э дури
Э гІэрелугъ астарাগьо
Пар зеренуьт гешде угьо,
Э у кор де барасиму,
Эн бисдимуьн садсалиму.
Угьо унжо жевлон зере,
Дегиш сохде эвр гьоворе,
Нетерсире эз гермигьош,
Эз лап беде хиникигьош.
Лап э дури гьисдгеш угьо,
Инжо э хори духдиргьо
Дениширет, чуьтам эхи
Жунсогьишу унжо гьисди.
Инженергьош омбар жофо
Кеширенуьт эй энугьо,
Дануьт угьо коре сохде
Э унжиге невомунде,
Бегьем сохут гьэрд хуьшдере,

Ватан эйшу норигьоре.
Рузгьо омбар гирошденуьт,
Угьо унжо пар зеренуьт,
Э иловлей эн хориму,
ГІэзиз гьисдгьо эй гьеммейму.
Инжо иму э гъэд хуне
Э экрангьо эдейм дире,
Чуьтам угьо унжо гьисдуьт,
Гьеми дуьлшор, гьеми жунсогъуьт.
«Пуьрсиренуьт герек гьисдге
Кумеки духдири сохде,
Э и тараф нисди коргьо
Гьич е тилтеш эй духдиргьо!»
Космонавтгьо э орбите
Э эшгъэвоз эдет гешде,
Четиними эй энугьо,
Герек нисди инжо гофгьо,
МэгІэной кор э гоф неве,
Э душгьошу согъ гІуьлом ве,
Согъэ гІуьлом астарай,
Небисдогеш гьич четини,
Сохденуьтгеш рэхьберире
Эз хориму, эз инжиге.
Э у жиге, эз коминжо
Рэхьберире сохденуьтгьо,
Дарафдуьм ме, дуьлшор бире
Ве винируьм буьлуьндире,
Гьисдигеш у лап э дури,
Дануьсдуьмки эз ме куьнди,
Гьисди гуфдире ежире

Гъисмет Ватан нен хуышденме.
Э дуре улкей космоси,
Гъелбет, коргъо асанта нисди
Эри унжо вебирегъо
Эз гъэд дуълме гешде гофгъо,
Гуыджундуым ме тозе мэгъни,
Бу э угъо верзирени:
«Данит, дусдгъо Ватан шори,
Эз кор ишму у эрклуьни,
Энжэгъ е бэхш эн гъуълломи
Согъэ хори эн Ватани,
Гъегенеш у эри ишму
Фуьрсорени шолуме у.
Э дуъл гирде гофгъой муьгъбет,
Э рэхъ ишму бире гузет,
Кифлетгъошму дуълпесоют,
Фикиргъошу э лошмунуьт,
Дусдгъо ёгъин имидлуьни
Миёв у руз вохурдеи!»
Гъэдерсуьзи войгелуьи
Э космос эй варасдеи,
Гъисди мескен космонавти,
Нум эн мескен Звёзднини,
Унжо жовон, чуьн Гагарин,
Гъисд жуьргъэтлуь ве боворин,
Э десдей эн космонавти
У суьфделе диромори,
Гуфдирени у согъбоши
Эз суьгъде Ватан гъязизи,
Палаш гъисдгъо чумгъой эн у

Лап гъэдерсуыз гъисд мозоллукъ.
Савзе доргъо жерге-жерге,
Звѣзднире вараюнде,
Гъобул сохдет жовонгъоре,
Буьлуьнде ризгъой мэгІнире,
Э согъ Ватан хъуьрмет юре,—
Эн гуьзеле Звѣзднире
Гъемме хэлгъ гирденуьт,
ТэгІриф уре доренуьт.
Э космос рэхъ асанти нисди,
И гоф келе гъэгъи гъисди.
Те унжиге варафдени,
Вердиш бире э Звѣздни,
Жовон, тегъер томошечи,
Бесде гъэиш э муьхъкеми,
Черх михуру невомунде,
Хуьшдере хъозур у сохде.
Оммо куьнди увэхд, кейки
У пар зере барафдеи,
Шевгъош бегъем нис хисире
Эри зур хъозур бире,
Чуьнки уре воисдени
Ватан-деде гуфдиреи,
Эри туь рэхъ де очугъи,
Ве доре юре буйругъи,
Ве э космос варафде у,
Гъэрд хуьшдере бегъем соху.

ВЛАДИМИР ПОРТНОВ

ДОРГЬО

Эйме оmore гьисд доргьо
Хьохмолуье данандегьо
Эз девр э девр гешденуьтгьо
Э сер догъгьо ве мейдугьо
Эз гиснеи ве тешнеи
Угьо гешдет хубе хори
Э гешдеки эн экире
Пара сохдет раггьошуре,
Экин жэгІми угьо рафдет,
Эшгъ ве гъувот эйшу гешдет,
Э ён еки гуьрд бирет
Э вишегьо чаруьсдет,
Ворворигьош увэхди
Эз угьо борж неберди.
Изму ворушгьо, кулокгьо
Оморенуьт э сер доргьо,
Биренгьинеш гъэгър хуьшдере
Тигьи сохде э сер више
Ченд гьозоргьо луьгегьоре
Воисдени эй лерзмунде,
Оммо више муьхъкемлуьни
Не лерзире тик поисди.
Оммо доргьо тек гьисдуьтгьо,

Лой-лум хурде эз кулокгьо
Чуьн гьевели угьо текуьт
Э гьовхогьо кемгьувотуьт.
Доргьореш пойгьо веруьт
Угьо муьхькем ве гужлуьнуьт,
Оммо доргьо видомусде,
Гьелбетки, нис дануьсде,
Угьо энжэгъ тик поисде
Дануьсденуьт гоф несохде,
Угьоре жун гьелбет дери,
Жун энугьо палутини
Угьош дерде дануьсденуьт
Могьбулигьош кеширенуьт.
Оммо эзир эну доргьо
Омбар дегешдет жобордгьо
Дедей э рэхь кук гузети,
У мэгІлуьм вир бири,
Оммо гьелбет у вир нисди
Эзир эн дор гьоврей юни.
Ужирегьо чендигьоют,
Коми тэгІди гьовре бирет
Сэхд гьэл гирдет раггьой доргьо
Угьоре тегьер бироргьо,
Эзугьо доргьо бирет хуте,
Тегьер гьовхо бердеире.
Биё зинде э унжиге
Пой э унжо сер гьуз гирде.
Тегьер эн дор, гьисмет куфде
Воисдени бошум гуфре
Э гІэрелугъ согьэ хори

Ве гьил-гъили эн асмуи.
Элогъочи эн гьердуюшу
Бигьил муьхькем бу дусдишу.
Эз гъисметме лап разинуьм
Кими вэхдгъо наз зеренуьм
Э гъэд булутгъой эн асму
Песде гене вогошденуьм
Эзир доргъой эн хориму
Э више ме сер зеренуьм
Бигьил гьербой гъоим бошу.

САМЁД ВУРГУН

ЭРИ ЖОВОНГЪОЙ ДЕВР

Вероморенуът, чуьн суьмуьргъго,
Э Ватан иму жовонгъо,
Эз чумгъошу ве ди бире,
Элов васал э дуьлгъо де,
Дуьлме гуфди э ме, дусдгъо:
«Хун туь мэгIни эй жовонгъо».
Эй мигIиди ве жофошу,
Раче васал жовонишу.
Очоргъой гIилм ве данани
Э дес овлодгъойму дери,
Э у десгъо, комигъоки
Тозе богъгоре кошдени.
Кукгъо ве духдергъой улке
Бэхдлуй эдет вероморе,
Дорихмиш эн жейлеи
Э дуьлгъошу гъич недери,
Ниетлуйнуът ве муьгъбетлуй,
Эри гьер кор келе эшгълуй.
Бошит бэхдлуй диеш, дусдгъо,
Э шоре вэхд тозеигъо,
Имидире Ватан беседе
Э жоборде кукгъой хуьше.
Ме шогъируьм, дусд жовонгъо,
Эдем беседе эйшу ризгъо,

Угьо гьер вэхд пушо рафде,
Э гъэд дуълме эшгъ венгесде.
Бесдуъм э бенд барасире,
Барасигьой жофошуре.
Э богъ дуългьой эн жовони
Раче гуългьо шевгъ дорени,
Гъуьзуългуългьой зари-суърхи,
Бэхд ве мозол девр васали,
Угьо эри овлодгьои,
Эй жовонгьой вэхд имуни.
Сесгьой мэгІни, не поисде,
Эдет мугъум шори зенде,
Эз гуьзеле вэхд инсони,
Беромогьой эн гІуьмуъри.
Эз дуъл эдем тэгІриф доре
Духдергьой эн дигьимуре,
Гуьнжолуь оморет угьо
Э хуше эвр гъугъгьой догъгьо,
Тегьер жейрон назуьшмендуьт,
Э гъэд жофо гъуьнермендуьт,
Э ловгьошу хэнде пури,
Эн ишуни деврон шори.
Гьетте дире ме угьоре,
МигІид зенде гъэриш дуълме,
Согъэ гІуьлом увэхд, гуйге,
Энжэгъ эн ме тэхьноиге.
Дорит дусд у гуългьоре,
Раче гуългьой инсонире,
Бигьил угьо бэхдлуь сохут,
Эшгъ муьгьбете эриму дуьт.

Гьони угьо хэгьергьоют
Ве гьемиге одохлуьнуьт,
Песде, деде угьо бире,
Зиёд сохде тухум эле.
Зиндегуни не поисде
Гье пушово эдей рафде,
Экин чуьшмей нике рузгьо
Эдей рафде кервуй элгьо,
Муьгьбет дуьлгьой эн жовонгьо
Гьисд шэгмелей тозе рэхьгьо.
Гуьзетлуьни вэхд жовони,
Гуьзетлуьни жофой рузи,
Гуьзетлуьни бэхд муьгьбети
Ве угьоре эшгь дореи.

ЛЕШГЕР ВАТАН МЕ

Гьовхо берде гьэршуй дуьшме,
Не норей туь песо пое,
Кеширейгеш четинире,
Беде салгьой гьовхоире.
Шендет гунле ве дурфуре,
Дурфугьой эн гьэтошире,
Эз гьэжелгьо нетерсире,
Дошдей хори эн Ватане.
Бош деш гужлуь дор улкере,
Рэхьм неберде куьш дуьшмере,
Гьисд дананменд гьилм гьовхой,
Бирмундени туь жоборди,

Эз пулатиш гьисд муьхькемте,
Жергегьой туь десде бесде.
Эзир гІэлем эн гьирмизи
Ерэгъгьой туь гужлуь бири,
Дор Ватане эз дуьшмегьо,
Бигьил динжи винуьт элгьо.
Ки эриму дусд нисдиге,
Дан уре туь зу шинохе,
Туьтем гьэлеж э у гирде,
Венге уре дир несохе,
Бигьил улке азад зигьуь,
Тозе девре вокунугу,
Бигьил винуьт гьеммееки,
Туь гьисд гуфре гьэлхэнд дузи,
Хосде ники эн элгьоре,
Гьоим дошде шолумире.
Дусди хэлгъгьой согъэ хори
Гьисди войгей нике дуьл туь,
Угьо бироргьо бирей
Гьисди метлеб эн жофойтуь.
Интернационал гьисди
Буьзуьрге гимн эн фэхьлеи,
У пар зенуь, азад гешде
Кукгьой жофо гьовхо берде,
У гьовхоре гьувот доре,
Воисдени фэхьлегьоре,
Жофокешгьой согъэ дуьньегье
Эз зир эн муьрс хилос сохе.
Согъэ улке эрклуь бире,
Эз коргьойтуь шори сохе,

Дор туь муьхькем серхьэдгьоре
Эн гІэзизе улкеймуре,
Гьисдгьо гьэлей эн шолуми
Ве бирори хэлгьгьой хори.

ГАФУР ГУЛЯМ

ЭРИ ГІЭИЛГЬО

Чумгьошму э дуыл товуш венгесде,
Хэндешму гьербой э гушгьойму де,
Эз зенг сесгьошму кулок поисде,
Булутгьо рафденуът, э дур вирихде.
Норе пойгьошму гьисдуът суьфдеи,
Эй рафде э рэхь келе бэхдлуьи.
Келе мозоли эри кифлетгьо
Хэндешму, вози ве хундеигьо,
Угьо дур сохде могьбулигьоре,
ЖэгІмлуьи доре дуйлгьой имуре.
Гэилгьо, гьисдуът сегьер эн иму,
Мидим гІуьмуьре эй гьэлхэндишму,
Иму гьисдим бун эри хунешму,
Ховеш мисохим селт тэхьл эриму,
Шоре ховгьоре виношит ишму,
Мидорим бэхде эй биёвгьошму.
Чуькле пойгьошму гьеле муьхькем нисд,
Чуьн тозе гуьлгьой эн васалинит.
Э рэхьгьо пое боворинлуь нит,
Э метлеб гІуьмуьр увэхд мирасит,
Мере имиди меройт гуфдире
Жонлуь, гьувотлуь, эшгьэ дуьл бире,
Эз гурундигьо гьич нетерсире,
Имидлуь менит э душ гьэйгьуре—

Гъэйгъуй бердеи пушово девре —
Девр эн биёвгъой инсонъетире.
Ишмунит раггъой эн себэхьиму,
Бегьергъой эн богъ зиндегуниму,
Муьхькем гъэреул поисдейм иму,
Гуьрд небу думон э асмуй ишму,
Неданит чуьни сесгъой эн довго,
Дурей эн барут ве гунилего.
Чуьн гуьлей чумго дошде ишмуре,
Шор биреним коргъоре дире,
Гьисдуйтгеш угъо гьеле кемлего,
Мибу нофугго эри омбарго.
Ве биренигеш кими мэхьэго
Келе суруллуь эн иму рузго,
Генеш эшгълуь эдейм вокурде,
Вомундеире гьич недануьсде
Тозе гуьлومه эри овлодго,
Бошит гуфдире верзирениго,
Веройт жонлуьго ве рачго бошит
Ватан хуьшдере муьхькемлуь дорит.
Ме шогьируьм, кук Ватан,
Уре, кукме, туь хуб дан,
Дусдуьм эри гьэилго,
Доренуьм несигьэйтго.
Асант небу гуьмуьрме,
Нэхундем э школе,
Э гъэд класс ненуьшдем,
Энжэгъ керпичго буррам.
Бошут гуфре, гьэилго,
Бэхдлуь эн ишму рузго,

Э десдей эн фэхьлегьо
Кеширем ме жофогьо,
Эришмуни гIуьмуьрме
Ве гьемиге жофойме,
Гуьнжуьнденуьм мэгIнигьо
Эри мозол ферзэндгьо,
Ишму бошит гуфдире
Хосдегоргьо Ватане
Эрк сохит эз хэлгь иму,
Верзит э коргьой энү.

АБДУЛЛА МАГОМЕДОВ

ГУШДОР РАНЖБЕР

Гушдор, ранжбер, гьэгъире,
Шинов гофгъой шогъире,
Веров гуфре буле бегъер,
Сох туь коре чуьн фегъмгер.
Эз гІэили хиш зерем,
Кор ранжбери дануьсдем,
Гъугъэре дуз кешире,
Мегъил уре ён бире.
Эге наргов чеп рафдге,
Нибу хише дуз берде,
Тум ёново мофдону,
Шефде тум бегъер нидуь.
Кутон зере варасдге,
Хиш кешире воисде,
Сов сох хок эн зимире,
Бугу сов ве пепеле.
Оммо гьечуш бирени,
Жофо некеширеки,
Зури туме шендени,
Хоке нерм не сохдеки.
Увэхд меров суьмбуьлгьо
Тек-тук, инжо ве унжо.
Кейки ранжбер гІосини,
Коре сохдге э тэгІди,

У хори сэнгъ бирени,
Бегъериш нис дорени.
Декирденгеш гIов омбар,
Хэйр нивинуь гъич ранжбер,
Те хоке сов несоху,
Хори гелуър ниёру.
Эге сохдге сов хоке,
Недогеш омбар гIове,
Бегъер мибу бул-були,
Хубе гелуър мегире,
Вени гъувот ве эгъуъл,
Гъомборгъойтуь бошут пур.

Э Ф Ф Е Н Д И . К А П И Е В

ХЭЛГЪ

Инжо неде гъэйгъусуызгъо,
Иму гъеме уёгъ бире,
Пoisдейм чуьн гъэреулгъо,
Е метлебе э дуьл гирде.
Шор биреним гъеммееки,
Могъбулимуш гъисди еки,
Тегьер боруй эн гъовуни
Э вэхд жофо ве гъовхой,
Метлеб иму—еклуьгини.
Хьозурим эй гъовхо сохде,
Четинире эй борж берде,
Гъеми шевгъо, гъеми рузгъо,
Дери туфенг сэхд э десгъо.
Э мейдугъой желде жофо,
Е фикире э дуьл гирде,
Гуьрд биреним, десде бесде,
Эй венжире дуьшменгъоре,
Куьнд овурде бесгъунире.
Чуь коргъореш миветовим,
Оmmo бесгъун ёгъин мидим,
Иму фурмуш гъич нисохим,
Гъеммере э ёр мигирим.
Гъеми тигъи бире хуне,
Вачаруьсде шегьергъоре,

Дигъгъо, биретгъо хэребе
Ве гъемиге гиснеире,
ГӀэрсгъой зенгъо гӀэилгъоре,
Гужгъой хэлгъгъой согъ гӀуълومه.
Дуьшме ёгъин жугъоб мидуь,
Э зулмотиш пэхъни нибу.
Эз булутгъо темиз бире,
Чуьшме мидуь товушире
Э бесгъуни эй расире.
Дуьшменгъойму нис дануьсде
Чуьжире эшгъ э иму де
Гъувот иму чендгъэдери,
Кейки гъэгър иму вэхьшиди,
Екиш уре нипоюну
Ве борж берде гъич нидануь,
Гъем игиди, гъем бесгъуни
Эн иму гъисд немуьрдени.

ТОГЬИР ХУРЮГСКИЙ

ГОФ ДЕДЕ

Э и гҮуьлом гыч нисди де
Эз гоф «деде» бошу рачте.
Муьгьбет энү экин иму,
Гьэдерсуьзи, нисд серхьэдлуь.
Шиниреним сес энуре,
Ненуй-ненем хундеире.
У гьисд мэгҮни несигҮэти,
Эй рафде рэхь эн гҮуьмуьри.
Ини омо э ёр гене
Эдей ненуй хунде деде:
«Хисиреют богъгьо, догъгьо,
Эдет сегьер э хов дире.
Негирошде омбар вэхдгьо,
Миверой туь, келе бире.
Товуше менг веромори,
Ненуй-ненем, хис балайме,
Божерен бош, эй кор хэлгьи
Игид бире, товуш чумме».
Фурмуш деде гыч нисоху,
Чуьтам суьфде пой нореймге.
Зигьисдени гьеммише у,
Эри кукгьо дуьлдэгъэдэгъэ.
Гьер вэхд уре терсундени,
Дуре рэхьгьой эн ферзендгьо.

Хун эн деде гье гешдени,
Э дуьл иму ве гъэд раггьо.
Согъи деде пура пейле
Гьер вэхд иму гьенжиреним,
Темиз, софи гъэл эн деде,
Уре фурмуш нис сохденим.
Нум эн деде ве гоф довго
Эри еки дуьшменгьоют,
Э и гуьлом гьич дедейгьо
Уре шинре нис сохденуьт.
Деде—гIэлем гуьмуьрини.
Довгьо—уьлуьм овурдени.
Гьер вэхд иму, Ватан туьре,
Гуфдиреним дедеймуни.
Чуьнки зеңдей туь имуре,
Доре рузгьой зиндегуни.
Нимуьруьгьо гьич гIэлеме
Э сер иму туь лов сохдей
Э дуьлгьойму эловгьоре
Гьеммишелуьг дегесундей.

МАРИАМ

Элов гирде дуъл сухдени,
Могъбуле ох вероморе,
О, зулмоти эн асмуи
Мивегири белки мере?
Жендек бегъем э лерз дери,
О, булутгъой эн гъовой,
Экин ишму минет мени,
Мере берде ниданитми?
О, кулокгъой эн сердогъи,
Гуит дузи гъери эйме,
Эйчуь гъечи дуъл могъбули,
Дорихмиши у кешире?
ГІэтош, гуйге, э гъэд сине
Лэх-лэх гІове душундени,
Эловлуье софе чуьшме
Э ёр хэбер нерасуни?!
Гу, гуьзеле раче жейрон,
Э гуььндуьри, э сер гъое,
Эже жилид нис бире хьэл,
Чуьтам мере туь дирейге
Э сер догъгъо, э коминжо
Деве дирногъ нис зереге.
Хов вир сохде эдем гешде
Э вишегъо ве пелесе,

Гу эриме туь гуьзелме,
Оморенуьм э хов туь ме?
Мифуьрсоруьм ме хэбере,
Когъозиш гьисд эй нуьвуьсде,
Оммо эки мидуьм уре,
Э туь ёрме эй расунде?
Гьетте сегьер вероморе
Эз вэхъшие хьэйвонетгьо,
Эз туь хэбер пуьрсиренге,
Нис доренуьт жугъоб угьо.
Чаруьсдем ме э мэгІэси,
Э лэгІэй эн хэлгъ дарафде
Эз туьре сэхд ме хосдеи,
Э песой туь омбар гешде.
Э ёд гьисдгьо эйме улке
Эдем гешде ме тэхьноле
Оммо дуьлме нис дануьсде,
Эже мофум ме гІэжеле.
Эйчуь, эхи туь сессуьзи,
Гьич е гофлеш нис гуфдире
Ужире вэхд гьич мибу ми,
Эз туь дануьм е хэберле?
Эз увэхди гьич чумгьойме
Ебош э хов неварафди,
Эз туь согъбоши гуфдире,
Пойме эз дер вадарафди.
Ховгьо, э ме руьхшенд сохде,
Гуфдиренуьт небу хиси,
Муьгьбет экин туь нисдиге,
Дие туьре хов эйчуьни?

Э гІәрелугъ гъоеигъо,
Тегъер хъэйву, эдем гешде,
Е миофум жилгъэ инжо,
Енебуге гІәжелі мере.
Зимисду эдей варасде,
Вэхд васали куьнд оmore
Е мибоши туь экинме,
Ненге минуьт сэнгъ эриме.
Раче партал туь вокурде,
Э бун хунейтуь варафде,
Эдем дире у нефес туь
Э муьрдегъо жун менгенуь,
Токи энжэгъ шев расире
У синейтуь э синейме.
Дуьлпесоют эз довгІогъо
Падшогъгъой эн вилеетгъо,
Э фикиргъо демундетгъо,
Кура сохде омбар хэлгъгъо.
Э хьол муьрде гьисдуьмгеш ме,
Оммо гьемме фикиргъойме
Эз туь жейле нис биренуьт,
Туьре фурмуш нис сохденуьт.
Э рачи туь гьизгъин чуьшме
Не дануьсди кори сохде,
Эз е кориш нетерсире,
Воисдени туьре дире.
Мугъумлуье гофгъой туьре
Воисдени мере шинре
Те сурои едес семе,
Сук эй бире гІәтош дуьлме.

Дирируымге е гилеле
Лап эз дуриш балай туьре,
Верфгьо гьемме савз мибошут,
Чуьн мерж васал миварают.
Оммо, эге гьэлбесине
Э туьревоз бисдоруымге,
Бигьил увэхд лап торик бу,
Чуьшмей асмуш селт тор бугу.
Эз эшгьлуьи экин гуьзел,
Дуьлме эдей селт бире хьэл,
Осгьугьойме гIэтошлуьнуьт,
Менге хуно вараюсде,
Эз чумгьойме пэхьни бире,
Э хунлуье ярагьойме
Декирдени у огьуре.

Эйме ерэгь лап гурунди,
Туьсуьз мере хьуьжет нисди,
Унегуьре шендем уре,
Эдем энжэгь гешде туьре.
ГIэсбиш мере нис воисде
Визор бирем эз егьерме,
Э песой туь видовусде,
Нис расире э туь руьхьме.
Гьич немунди дие жиге,
Эже туьре негешдемге,
И хоригьо туьсуьз эйме
Бирет неме, торе гьовре.
У жилгьэгьо, эз коминжо
Гирошдетге эн туь пойгьо,

Эри гьемме боворсохгьо,
Чуьн генгидим, гьисдуьт угьо.
Э гъэриш эн элефгьо,
Э тукугьой совдогергьо
Фегьм сохденуьм парчегьоре,
Раче гуьлгьой энугьоре
Э диворгьо ве сегьнегьо,
Э кучегьой эн шегьергьо
Ме тигъэтлуь гьер шекуьле
Фегьм сохденуьм, денишире.
Оммо, эхи гъувотсуьзуьм,
Ненге зобу ме гешденуьм,
Чуьнки ебош чигьрет туьре
Недануьсдем ме винире.
Жовонгьо гьич невинуьтгу,
Эз рачитуь серсу небу,
Екиш ебош шекуьл туьре,
Гъэсд нисоху эй кешире.
Уш энуре, эн ки рачи
Э гъэд хуне гьисди пэхьни.
Э чумгьой кес туь термире,
Энжэгъ э вэхд пишнеине
Руз орине денишире
Е дэгъдэгъэ эз пенжере.
Ме эз гешде селт вомундем,
Эз дениширеш хэсде бирем,
Гуйге, эйме гуйлом буши,
Э иловлеш екиш нисди.
Гъисметме инсофсуьзи,
Гузетиме имидсуьзи,

Вомундем эз гъовхо берде,
Нидануым де гъисмет офде.
Нибу эйме руз чуьшмелуь,
Нибу шевиш астаралуь.
Эриме де ригаз товуш
Нибу, нисдгеш дуьлме хомуш.
Жовоне гІэнг нис дануьсде
Эз гуьлгъо гІэсел вегирде,
Муьгъбетлуь у генеш бире,
Шор бирени, гуьле дире.
Оммоки ме гІэнгле нисдуьм,
Генеш омбар шор биренуьм
Э хов чигърет туьре дире,
Эз ёр фурмуш эй не бире.
ГІэнгле, гъелбет, келе мибу,
Эз гуьл гІэсёл мивечинуь,
Оммо ме пир бисдорумгеш,
Муьрде эз гІуьлом рафдуьмгеш,
Туьре дире гъич нидануьм,
Эз гІэсел туь гъич нирум.
Ижирей эн ме гъисмет,
Гъисдгеш мере келе муьгъбет.

СУЛЕЙМАН СТАЛЬСКИЙ

Э гъэд хэсде велггъой сибдор,
Эдей хунде раче буьлдурь,
Темизи сес, дуьл бире шор
Ве гъемиге эшгълуь буьлдурь.

Эзи гIуьлом инсонъети,
Бире жейле, туь хундени.
Туь мозоллуь, гъэйгъусъзи,
Эз дуьл имуш хэберсуьзи,
Мугъум зере туь эри гуьл,
Азад гъисдгъо, раче буьлдурь.

Туь хьозури эри бире,
Эз инсонгъо бегъем гъэгъри.
Сад жирегъо мугъумгъоре,
Э гъэд эн богъ туь зерени.
Омо туь лап терсенгогъи,
Зу вирихде эз хиники.

Весси мебош туь текебур,
ГIэйб биёвгу туьре буьлдурь.
Пой, мера туь э дуригъо,
Нетерсире эз бедигъо,
Ихдилот сох, чуйтам эхи
Бири эн туь зигъисдеи.

Белкине гисне омбар мундей,
Тешнеиреш гловсуыз дирей?
Очугъ гоф сох, темиз эз дуъл,
Ой гъэмсуьзе, шоре буълдуър.

Оммо ки туь и зимисду,
Гъечу омбар нелерзирей.
Хиникигьо омбар небу,
Ранггьоре туь темиз дошдей.
Туьре хуно гъич эриме,
Екиш нибу буълдуърчинме.

Винириге шилолире,
Зу вирих туь, пэхъни бире,
Э гъэд хэсде доргьой више,
Э торики эн шевине,
Кумек бире нидануьм ме,
Эй туь увэхд буълдуърчинме.

Эхир зенге нис дануьсде,
Туь гъич сессуыз нисе нуьшде
Непоисде хунде эз дуъл,
Рачи асму туьни, буълдуър.

Весси мебош гъэйгъусуыз де,
Оф эритуь хубе луле,
Гъеммише бош туь экинме,
Деше омбар, непоисде
Мугъумгьоре э синейме
Сулейманиш хуну эз дуъл
Гъиметсуьзе, раче буълдуър.

И Б Р А Г И М   Г У С Е Й Н О В

ГІЭЗИЗЕ ДИГЬ

Кейки э ме вохурдени хьохмолуь,
Шиниренге эгъуьлменде гофгьоре,
Дуьлме туьтем гене бире фикирлуь,
ГІэзизе дигь оморени э ёрме.
Кейки шогьир вохурдени э рэхьме
МэгІни коми овурдени шорире,
Эшгълуьире венгесдени э дуьлме
Оморени дигь дедеи э ёрме.
Дануьсденге дусдме мере хосдени,
Эри дусди мидуь гуфре жун юре,
Дуьлме увэхд, гуйге парлуь, бирени
ГІэлилие рузгьо э ёр оmore.
МуьгІуьжуьзгьош э рэхьгьойме вохурдге,
Гьетте э ёр рузгьой гІуьмуьр оmore
Э дуьл хуьшде хубигьоре вегирде
ГІэзизе дигь оморени э ёрме.

ГУЬЛГЬО

Кейки гъушгьо сегьери
Сер гирд мэгІни эй хунде,
Омо тозе ворвори,
Луьгегьоре жумунде

Ригазгьоре чуьшме до
Гъуъзуьлгуьлгьо лов бисдо.
Кей веромо офтон,
Торлуьире пиш сохде
Гъугъгьо бисдо гъирмизи,
Тозе рузе овурде
Беневшегьо лов бисдо
Вараюсдуьт рач мержгьо
Эз сегьери сер гирде
Те шохьонгум оморе
Гьер инсоне воисде
Чуьшме товуш дуь гүфре
Ве гъемиге гермире
Гуьлгьо омбар эй бире
Вараюнде гIуьмуьре.

СУЛЕЙМАН РАБАДАНОВ

ЭЗ РУЗ ТЕ РУЗ

Э тэгИдигьой зиндегуни
Эз руз те руз пар зерени
Недануьсдем дуь орине
Э дес книг гьич вегирде,
Е дэгьдэгьэш вэхд небире,
Недануьсдем уре хунде.
Видов-видов варасденге
Вокурдум ме дер шкофе.
Гуйге у бу дер эн хуне
Дер эн хуней сигьде бебе,
Эз коминжо ме зу рафдем,
Омбаре вэхд жейле бирем.
Книгсуьз селт гИуьмуьр буши,
Тегьер хокгьой шуракоти.
Ки угьоре дегиш сохди
Э холигьо ве булиши,
ГИуьмуьр энуну мирав пучи,
Чуьн хьуьзуьмсуьз бугьо кинле,
Э у ригаз хьохмо неде.
Хьохмолуьте никихогьи
Эз гьозор книггьош гьисди,
Ки уре нис зиёд сохде
Эшгь дуьл ве кор юре доре,

Ненге уре гъирогъ гъишде
Кимвэхд эз гуш хуьшде шенде,
Угьо негьогъ зигьисденуьт
Вэхде пучи фуьрсоренуьт.

МАГОМЕД-ЗАГИД АМИНОВ

БАЛЛАДА Э ТОВУН РАЧИ

Гуфдиренуът, зигьисди
Е чупон э сер догъгьо,
Сифет ю рач небири,
Энжэгъ тов дори чумгьо,
Чуьн биренгъине жесде
Шевгьо гьисди думонгьо.
Гуфдиренуът кук догъи
Э духдер ошугъ бири,
Лап фикирлуй у гешде,
Рачи духдере дире.
Чумгьой кук лилов хурде,
Гьетте дире гуьзеле.
Гуьзел эз рачи хуьшде
Э хов ухшеш зерембу,
Назуюшменде сес юре
Эз гъэд мержгьо шинрембу.
Чешмегьо э сер догъгьо
Эй энү мэгIни хундет,
Астарагьой эн гьово
Ригаз имид фуьрсорет.
Дуьл эн кук тоб недоре
Э кул эн гIэсб венуьшде,
ГIэсбе тэгIди у доре,
Э хуней гуьл расунде.

Э ён гъопу у вини,
Гуъл совуре вегирде,
Э ён чешме рафдеки,
Тозе глов эй оворде.
Э духдер тиж дениши
Эз рачи серхош бире,
Песде гуфди эз дуъли:
—Небу терси туь эз ме,
Оморем ме эз дури
Туьре энжэгъ эй дире.
Духдер бисдо гъирмизи,
Гъошгъою тик варафде,
Гуфди эз кук у гъечи,
Лове хэнде веберде:
«Терсиренуьм ме эз туь,
Чумгъой туь лап тижлуьнуьт,
Мебош гъэгърлуь туь догълуь,
Э зулмоти ухшешуьт!»
Инжиге кук винири
Э негъогъи омори
Э кул эн гIэсб венуьшди,
Тегьер эн гъуш пар зери.
Недануьсд у де гирде
ГIэрсгъой чумгъой хуьшдере,
Э сер гиёв дегешде,
Пэхъни сохд у сифете.
Товуши руз эй эну
Э торики чаруьсде
Гене э гIэсб венуьшд у,
Вогошд зури э хуне.

Э хуне у расире
Э ёр энэ оmore,
Вогошди не гуфдире
Эз духдер согъбошире.
Гене э кул гІэсб венуьшд,
Э сер догъгьо у паруьсд,
Э гъопуй духдер раси,
Шев эз ниме гирошди,
Гъеме э дигъ хисири,
Екиш нисди гъич веди.
Нис дануьсде чуь соху,
Чуьтам духдере винуь.
Гъетте гъопуре куфде,
Бироргъой ю медиров,
Угьо пушоре гирде,
Э духдериш зэхъм миёв.
Гъуншигъош хэбер бире,
Гъерки е гоф мигую,
Огол зерей шевине
Духдереш митерсуну.
Согъ шев э пушой чум ю
Хэндей духдер поисди
Гъечи э ён эн гъопу
Шеве себэхъ у сохди.
Гъетте сегьер оmore,
Товуш бире сер гирде,
Вини догълууь духдере
Пенжере вокурде.
Э духдер у сер зере,
Гуфди лове хэндунде:

—Кем мегердо эз лов туь
Шоре хэндей себэхьи,
Гироро согъ гІуьмуьртуь
Гьеммишегьо э шори.
Бэхшлемиш сох туь э ме,
Негуфдирем согъбоши.
Гуьзел, вогошдем гене
Согъбоши эй гуфдире.
Духдер, гІэйблуть дениши,
Дуьлшор бире у пуьрси:
—Гьенеге туь оморей?
Эйме сегьер овурдей!—
Э кук гуфди имидлуть,
Чумгьой юш бу муьгьбетлуть.

ФАЗУ АЛИЕВА

Э ЁН ГІЭТОШ ГЪЕММИШЕИ

Эдей сухде гъемишеи
Элов гІэтош, луйп-луйп зере,
Э ён дивор эн гъэдими
Гъэлей дусди эн Кремля.
Гуйге эдей жуьл зерени
Эз ярае дуьл солдати
Гъеммишелуьг хун жовони
Ве варафде э буьлуьнди.
Инжо иму гъуз биреним,
Э у жовон сер зереним,
Согъбошире гуфдиреним,
ГІэрсгъой чуме покурденим.
Чендгъэдер хун ки дануьсде
Э у элов дорушдиге?
Жун норигъо солдат кини?
Дедей чуй нум уре дори?
Белки нум бу эн уруси
Енебуге эн Кавкази?
Э пушой ю поисденим,
Гъич е гофиш нис сохденим.
Оммо нисди ихдиёри
Имуре эй не гуфдире,
Бигьил дануьт гъеммееки
Дузе гъозией энуре.

ГІэзизигьой энү изму
Гьисдуьт тухум эй гьеммейму.
Эдей сухде гьеммишей
Элов гІэтош луьп вешенде
Гуйге э гьэд эн богъ дери,
Мугьумлуь зенг эдей зенде.
Э ён сенгьгьой Кремляи
Эй гІэзизе дуьлгьой хэлгьи,
У лап омбар бугьолуьни,
Жуне нори эри гьэгьи.
Ченд нумгьоре—гІэзизгьоре
У нис гьишде фурмуш сохде,
МэгІлуьмсуьзе солдат эйму
Гьисди нум эн гІэзизигьой му.

МАГОМЕД ГАМИДОВ

Э ТОВУНЕЙ СОКТИ

Фурмуш сохдейим селт иму
Динжи чуйтам биё бу.
Гром-гром поездгьо,
Келе сесгьой ракетгьо,
Бирет, гуйге, эй хори
Бинее бэхш г'уьмуьри,
Угьо, гешде э дури,
Э дигь имуш расири!
Дубореден гьегене
Гереки тэг'ди сохде
Эже эхи ве эйчуь?
Пуьрсиримгеш гьеммейму,
Жугьоб юре эй доре
Изму асанта нис бире,
Хьэрекети дуьл г'уьши
Э асму пар зерей,
Э буьлуьнди варавгу,
Те астарасуругу.
Э товуней сессуьзи
Ве гьемиге эн динжи
Энжэгь э ёр оморе
Вэхд эз вэхдгьо гирошде,
Оммо увэхдиш мибу
Пуьрсуьш мидим гьеммейму

Чуьни эхи сокити
Ве гьемиге сессуьзи?
Дуь эз еки мипуьрсим,
Гьич номусиш никешим.
Воисдени гуфдире,
ГӀэжойблудь небире
Гофгьо «динжи», «сессуьзи»
Эз гӀэрейму нисд бири.
Неверими э иму
Тэхсиригьо эй энун?
Иму вихдейм рэхьгьоре,
Гьишдейм доггьо вишере
Эз зуревоз фурмуши,
Чуьтам э вэхд гӀэили
Эз шейгьой сегьери
Пойлегьойму беисди.
Энжэгь фикир сохдум ме
Зенуьм гуфре дудуьке
Э товуней сессуьзи
Хунум тозе бенд мэгӀни.
Туьтем омо сес мотор
Гене овурде э ёр
Ки девр гьисди мошини,
Сес ю гьэриш э мэгӀни.
Нишонегьой эн девре
Гуьом энжэгь дудуьре
Гуфдиренуьт: ракетгьо
Ве ядерни зарядгьо...
Оммо чуь гуфре угьо
Эри дуьлгьой инсонгьо?

Зенденуът терслуви́ре,
Дуълпесо биреире
Эй гІуьмуьргьой гІэилгьо,
Эй гІуьмуьргьой невегьо,
Эй комигьоки зенде,
Гуйге, тегьер эй вече
Эй гІуьмуьргьо хэторе,
Секонеи терсире.
Терс доренуът ядeргьо,
Терс доренуът ракетгьо.
Оморенге у сесгьо
Сокит нибу гьич дуьлгьо.
Чендгьэдериш воисдге
Вомундигьо дуьлгьоре
Бу гуфдире сессуьзи
Ве гьемиге сокити,
Гьечи дануьсденуьм ме
Э думон де у войге,
Гьисдигеш жигей эну
Э гьэд дуьлгьой гьеммейму.

РАСУЛ ГАМЗАТОВ

ХУБИ ХУНДЕ МЭГИНИ

Кейки элов беде довго,
Келе довгой эн Ватани
Расиребу э хоригьо,
Э хоригьой эн гIэзизи,
Ковтергьореш воисденбу
Э сьмуьргъуш эй чаруьсде,
Назушмендгьо де небошут
Пардуьшгьоре муьхькем сохде,
Гъэршуй дуьшме гъовхо берут.
Изму э вэхд эн могъбули,
Эз буьлуьнди сьмуьргъуши,
Фикир дуьлме эз билбули
Ежирейге ниет зенди,
Э товуней ковре вэхдгьо,
Э товуней эн ковтергьо,
Кейки сьмуьргъ назушменд бу,
Чуьн ковтерле, пар зеренбу.
Зингилегьой килисеи
Хээл мисохд эри бире
Эжигей тов артиллери,
Дуьшменгьоре эри зере,
Невоисд де зенуьт зенггьо,
Э у рузгьой эн довгои
Хьэл бисдоруьт гьеммеки

Ве чаруьсдуьт э туп довгю
Э товуней ковре вэхдгю
Зенг зереки зингилегю
Гуфдиренуьт: «Гьелбет хуби,
Бирейнжон туп довгюи,
Непоисде зенг зерей,
Хунде мэгюни зингилей».

АБУТАЛИБ ГАФУРОВ

БУЪРУЪНЖ ВЕ СУЪРХ

Гъеле жогъил гъисдики,
Кейки небу синогъи,
Бегъем гъуьмуър недире,
Недануьсде фенд коре,
Эжигей суърх, буъруьнже
Гъобул сохдембируьм ме.
Сохдге темиз омбарте,
Лап тов-тови у бире,
Чуме лой-лум бердени,
Чуьн чуьщме тов дорени.
Недануьсде мосдорим,
Фурмунде миоморим.
Бугъои вир бирей,
Ухшешлуь тов дорей,
Лап омбариш шевгъ доге,
Гъэйгъусуьзи эриме,
Нидануь де гъич мере
Эз хуьшде у куьнд берде.
Чуьнки эхи эз руи
У гъисдигъо тов-тови.
Бура экин инсонгъо,
Гуш медор туь э гофгъо,
Угъо чуь кор сохдеге,
Хуби эри винире,

Эз раче гоф кор хуби,
Уре веги синогъи.
Гендуймиш, гуюм эйшму,
Хуби е пенже бошу.
Эз гофгьой эн гюширгьо
Э товуней вагонгьо,
Гуйге лап пур биретгьо
Эз омбаре тэхьулгьо.
Шимшил мибу тэгрифлуть
Муьхькем гьисдге пулат ю.
Тэгрифи нис овурде,
Эз е бедре дургуни
Е дугъле дузи хуби.

НАРИМАН АЛИЕВ

КЕЧИ ВЕ БИСДУ

Ихьдибор сохде э кечи,
Норуът уре бисдончи.
Э гъэд эн келе бисду
Кечи мигешд обурлуь,
Хьэз миомо кечире
Э эркини эй гешде,
Локгьо омбар э бисду,
У кор мисохд жобордлуь.
Не гирошде е салиш,
Немунд унжо е локиш,
Гьеммей бисду бирени
Чухуреки чолеки,
Эжигей лок тепеи,
Хокгьош гьемме кураи.
Кечи тӀгъэт денийши,
Сер хуьшдере у жумунд,
Вини бисду немунди,
Руш хуьшдере хуб шувунд,
Варасики мибошу
Кор ю увэхд лап зобу,
Аслан дануьсдге коре
Мивегируь бисдуре,
Гьелбет, увэхд де кечи
Ебош нибу бисдончи.

Варандуз сохд эгъуьле,
Но эй хуьшде гъэроре:
Хубики ме бурамгьо,
А аслан сер зенуьмгьо.
Экин аслан оmore,
Ихдилот сохд гъингъ коре,
Минет сохде, гуфди у:
«Бигьил мере э бисду,
Дуз мисохум коргьоре,
Меровунум бисдуре,
Гьелбет тэхсирме гьисди,
Туь ихдиёр энжэгъ ди,
Кор мисохум ме желдлуь,
Бисду бегьер бул мидуь».
Бовор сохде э кечи,
Аслан жугьоб до гьечи:
«Тэхсир герде вегирде
Энжэгъ э мерд гуьнжуьсде,
Унегуьре, дан мере
Эз туь лап хьэз оmore,
Мимуни туь бисдончи,
Токи кор сох туь, кечи».
Гьечи гьер сал мибисдо,
Бисду бегьер гьич нидо.

РУШВЕХУР Э КИФЛЕТ

Кукле омо экин бебе.
Хосд эзу пул эри хуыште,
Э кино ю эри рафде.
Бебе мугу: «Нисди мере!»
Инжо гъэриш бире деде
Мугу: «Эйчуь отказ мохде.
Ди пул эй э кино рафде,
Нис хосде эй шороб хурде!»
Инжо мерд деш гIоси бире:
«Текей гуюм э ишму ме,
Хуте бирем э вегирде,
Эри доре дес нис рафде!»

Ж А М И Д И Н

НАРГОВ Э ЖИГЕЙ ГУСБЕНД

Э догъгьомйу гІэдотти:
ГІэруьс гоф нисе сохде,
Тозе гІэруьс гьисдики
Э хуней хуьсуьр хуьшде.
Одомигьой эн домор
Зарифетгьо сохденуьт,
Уре хьисоб сохде лол,
Э у руьхшенд сохденуьт.
Мердхуьсуьр ю увэхди
Е гусбенде куьшдембу,
ГІэруьс гоф эй сохдеи,
Келе межлуьс гирдембу.
Согъэ кифлет шор бире,
Мидиромо гъуншигьош,
ГІэруьс лол эй немунде,
Мигьенжируьт ичкугьош.
И пушогьо гъуншиму
Тозе гІэруьс оворди,
Эй гоф сохде гІэруьс зу
Гене межлуьс нушунди,
Е оринеш нисдики,
Е гусбенде у куьшди.
Гъуншигьошуш диромо,
Нуьшдуьт гьеме шор бире,

Сохдуйт угъо суйгъбетгъо
ГІэруьс сер гирд гоф сохде.
Тегьер гІовгъой нуькере,
Чуьтам зури гешдеге,
Гье эдее гуфдире,
ЛэгІэй юре нис гирде.
Изму мердхуьсуьр энугъ
Согъэ наргове куьшди
Эй дигъигъо межлуьс у
Дуьбореден нуьшуьнди,
ГІэруьс гирде лэгІэре,
Белки поюнд гоф юре.

С Е Р Н О М Е

СТИХИЙГЪО

Дусди	6
Хосденуым	8
Ригаз эз дуыл	12
Гъисмет гъисдге	14
Э ёр гирит гьеммише	15
Азаде жофо	17
Овгъотгъой эн биёвгъо	19
Э сер рэхь имиди	20
Эрклуыи эз гъушгъой пулати	23
Мичаруьсдуым	25
Гъувот Ватан ме	27
Нофугъой биёвгъо	28
Эри зенгъой догъи	30
Биё духдер туь наз месох	31
Оф жигей туьре	32
Ю биё соху дивун хуьшдере	34
НесиГэт дугъо—нишон биё дуь	35
Ригазгъой Масков	36
Еклуьги	38
Иму дуьшмен атом нисдим	39
Имуре воисдени	41
Ненуй-ненем	42
Меслэхьэт э гъэд богъ	43

Лап эз дувли	46
Биёвгу э ёр	48
Васал шолуми	50
Уни метлеб	51
Кук ве духдер	53
Уре гьемме шинождени	55
Эри жэгГир	63
Чорризегъо	67

МЭГИНИГЪО

МэгИни машинист	70
Гешдит, гешдит	72
Бура пушо	73
Гьербой мигешдуь	74
Мигердунуьм	75
МэгИни эри металлург	76
Эгер гьисмет гьисдиге	77
Гу, духдер	79
Бигьил гуьл дуь муьгьбет	81
Ниет дуьл	83

ТЕРЖУЪМЕ СОХДЕ ДЕСТОНГЪО

А. С. Пушкин. Э кин дерьёгъ	86
Кавказ	88
«Э лугъонди рудник Сибирь...»	89
А. Блок. Нешинохэ гуьзел	91
Уруснет	93
А. Твардовский. Куьшде оморем э ён Ржов	95

С. Михалков. Дусд ме	102
М. Дудин. Рэхь гьовуни	105
А. Корнеев. Серхьэд	107
Я. Смеляков. Хори	110
Зутгун уруси	112
М. Румянцева. Ёд	115
А. Щербаков. «Протонгьо»	119
Доргьо	123
С. Вургун. Эри жовонгьой девр	126
Лешгер Ватан ме	128
Г. Гулям. Эри гІэилгьо	131
А. Магомедов. Гушдор ранжбер	134
Э. Капиев. Хэлгь	136
Т. Хургюгский. Гоф деде	138
Махмуд эз Кохаб-Росо. Мариам	140
С. Стальский. Буьлдуьр	146
И. Гусейнов. ГІэзизе дигь	148
Гуьлгьо	148
С. Рабаданов. Эз руз те руз	150
М.-З. Аминов. Баллада э товун рачи	152
Ф. Алиева. Э ён гІэтош гьеммишеи	156
М. Гамидов. Э товуней сокити	158
Р. Гамзатов. Хуби хунде мэгІни	161
А. Гафуров. Буьруьнж ве суьрх	163
Н. Алиев. Кечи ве бисду. Рушвехур э кифлет	165
Жамидин. Наргов э жигей гусбенд	168

Б. Сафанов

ФАКЕЛ ЖИЗНИ

На татском языке

Редактор **Н. Гилядов**

Художник **В. Духович**

Худож. редактор **Ә. Лубьянов**

Технич. редактор **В. Гаджиева**

